БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының областъ Совединиң органы

1925 чылдан үндезилеттинген

1954
НОЯБРЬ
6
СУББОТА
№ 221 (3158)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының делегейге эп-сеткил каттыштырылгазы делгерезин!

Тайбың дээш, демократия дээш, социализм дээш демисе жип турар бүгү улустарга акы-дуңманың байыры!

(Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

Тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң лагери—улуг күш

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы бистиң чуртувуска чүгле социализмни тиилелгеге чедирип келген эвес, харын бүгү кижи төрелгетенге хөгжүлдениң чаа, дээди чадазынче оруктү ажыдып берген. Октябрьның идеяларының улуг чаагай күжүнүң херечилели болза дайын сөөлгүнүңдеги үеде Европада болгаш Азияда элээн хөй чурттарның капитализмден дүжүп батканы болур. Тиилээн социализмниң делегейде бирги чурту—Совет Эвилели-биле кады ол улус демократтыг күрүнелер чаңгыс аай социалистиг лагерьни тургускан.

Амгы үеде ында 900 ажыг миллион кижи санатынып турар ол лагерьниң тургустунганы бүгү кижи төрелгетенниң хосталганың болгаш аас-кежииниң улуг идеяларын боттандырары дээш демиселинге эң улуг чедиишкин болуп турар.

Социализмниң лагери—тайбыңның лагери. Ол лагерьде кирип турар чурттар чаа ниитилелди тургузарының янзы-бүрү чадаларында турза-даа оларның шуптузунда — коммунизм тургузуушкунунуң чаңгыс эчис сорулгазы бар. Ол чурттарда бадыткатынган чаа ниитилел тургузуунуң утка-шынары дээди техниканың суурунга социалистиг бүдүрүлгени соксаал чокка өстүрериниң болгаш сайзыраңгайжыдарының аргазы-биле ажылчы чоннарның доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин максималдыг хандырарын негеп турар социализмниң кол экономиктиг хоойлузу-биле тодаргайлатынып турар.

Империализмниң лагеринге удурланыштыр социалистиг ниитилел болза, ниитиниң байлаан көвүдедиринге болгаш бүгү кижилерниң аас-кежиктиг амыдыралынга бодунуң идегелдерин өскениң чурттарын чаалап алыры болгаш өске улустарны дээрбедеп алыры-биле холбаштырбайн, харын бодунуң бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдези-биле, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедиишкини-биле холбаштырып турар.

Социалистиг лагерьниң күрүнелериниң экономиктиг болгаш политиктиг чаңгыс эви, быжыг тайбынче оларның күзелчүткүлү оларның найыралындан болгаш кады ажылдажылгазындан бодунуң чырыткыланчак илерелин тыпкан. Ол дээрге, улустар аразының харылзааларының чаа хевири. Ол харылзааларның улуг амыдыралчызы чүдел дээрге, бүгү улустарның —улуг-даа, биче-даа—долу болгаш ылаптыг дең эргезинге, улустар аразында бүзүрежилгеге болгаш найыралга, национал хамаарышпас чорукту камгалаарынга болгаш өске күрүнениң иштики херектеринге чаржалашпас чорукка оларның үндезилетингенинде болуп турар.

Ийи улуг демократтыг күрүнелерниң—Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республиканың—эвилели болгаш найыралы тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң лагерин быжыглаарынга кайгамчык улуг ужур-дузалыг. ССРЭ-ниң болгаш Кыдаттың улустарының найыралы хосталга, хамаарышпас чорук болгаш социализм дээш ийи улустарның үр демиселиниң чорудулгазында каңналып быжыккан.

Совет Эвилелинде, Кыдат Улус Республикада, улус демократиязының бүгү чурттарында экономиканың чечектелиишкини болгаш ажылчы чоннарның амыдырал деңнелиниң бедиишкини социалистиг лагерьниң күштериниң болгаш күчү-шыдалының чайгылыш чок өзүлдезиниң дугайын херечилеп турар.

Совет Эвилели күчүлүг индустриалчы—колхозчу күрүне болуп турар. 1953 чылда Совет Эвилелинге канны Англияның, Францияның, Италияның болгаш Бельгияның катай алырга безин оларныңдан хөй—38 миллион тоннаны эзилдирген; хемүр дашты 320 миллион тоннаны казып тыпкан, ол база-ла адатынган дөрт чурттарның казып тыпканындан хөй болуп турар; 133 миллиард киловатт электроэнергияны бүдүрген — ынчаарга Англия, Франция болгаш Италия ышкаш ындыг үш күрүнелер каттыштыр база ол хирени ажылдап кылганнар.

Улусчу Кыдатка үлетпүр продукциязының үндүрүлгези чаңгыс эрткен чылдың дургузунда 33 хуу өскен, ооң иштинде күрүне үлетпүрүнүң продукция үндүрүлгези 40 хуу өскен. Бөгүн Кыдат—Чаа тудугларның чурту. Чүгле 1953 чылда безин 114 чугула үлетпүр бүдүрүлгелериниң тудуушкуну эгелээн. Оларның 36-зы бүрүнү-биле азы кезик чамдыктай ажыглалда кирген.

Улус демократиязының европа чурттарында үлетпүр продукциязының үндүрүлгези ниитизи-биле алырга дайын мурнунда деңнелди үш ажыг катап ашкан. Улус хереглелиниң бараалнарын садыглаарының талазы-биле, чуртталга болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле улуг чедиишкиннер чедип алдынган.

Герман Демократтыг Республикага үлетпүр продукциязының үндүрүлгези 1954 чылдың төнчүзүнде баргаш, 1936 чылдыынга деңнээрге барык ийи катап көвүдээр.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларны долгандыр сырый каттышкан социалистиг лагерьниң чурттарының ажылчы чоннары тиилелгеден тиилелгеже бурунгаар бүзүреддиг чоруп олурар. Олар боттарының салым-чолунуң ээлери болу берген ажылчы чоннарның хереглелдерин долдур хандырар дээш материалдыг болгаш чаагай чүүлдерниң элбекшилин тургузарының чырыткылыг оруу-биле чоруп олурарлар.

Демократияның болгаш социализмниң лагери бүгү делегейде тайбыңның күчүлүг чөлеңгиижи. Ол лагерьниң күрүнелери бүгү чер бөмбүрзээнге улустар аразында тайбың болгаш кады ажылдажылга быжыксын дээш кады демисежип турар. Бүгү чурттарның аразында тайбың болгаш кады ажылдажылга дээш идепкейлиг демисел социалистиг, улус-демократтыг күрүнелерниң боттарының бүдүжүнден болуп турар. Ол болза, хостуг улустарның боттарының мурнунда салып турары бедик эчис сорулгалар-биле тодаргайлатынып турар.

Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың болгаш улус демократиязының өске-даа чурттарының чайгылыш чок депшилгезинге тайбың херек, чүге дээрге, чүгле быжыг тайбыңның байдалдарында экономиканы тергиин дүрген хөгжүдүп болгаш ажылчы чоннарның чаагай байдалын бедидип болур.

Совет Эвилелиниң болгаш улус демократиязының чурттарының чорудуп турары тайбыңга ынакшылдыг политиказы социалистиг лагерьниң күрүнелериниң национал эрге-ажыктарынга-даа, бүгү улустарның шуптузунуң эрге-ажыктарынга-даа тааржып турар.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының херээнге сөөлгү үениң дургузунда чедип алдынган чедиишкиннер—бирги ээлчегде Кореяга тайбың чыдылганы кылганы болгаш Индий-Кыдатта дайынны соксатканы —дайынның болгаш реакцияның күштери тайбың дээш демиселчилерниң каттышкан күжениишкиннериниң мурнунга аткаарлаар ужурга таварышканының дугайын херечилеп турар.

Бүгү чурттарның улустарының айыыл чок чоруу тайбыңның болгаш депшилгениң камгалалында серемчилелдиг туржуп турар социалистиг лагерьниң күрүнелериниң күштериниң болгаш күчү-шыдалының өзүлдезинден дыка хамааржыр деп чүве бистиң үевисте кижи бүрүзүнге мырыңай илдең. Тайбыңны үнелеп турар бүгү-ле кижилер, тодаргайлаарга бүгү кижи төрелгетенниң хөй нуруузу Совет Эвилелиниң болгаш улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннарының чедиишкиннерин байырлап турары болгаш социалистиг лагерьниң күрүнелериниң даштыкы политиказын деткип турары ынчангаш черле дүрүм ёзугаар болуп турар. Бо күрүнелерниң улустар аразында ат-алдары хемчээл чокка өскен.

Социалистиг лагерьниң күрүнелери тайбыңның болгаш улустар аразынга найыралдың политиказын чорутпушаан, делегей ажыл-агыйының капиталистиг болгаш социалистиг ийи системаларының тайбың кожа-хелбээ туруп болур аргалыының дугайында ханы эртемчи байдалды барымдаалап турар. Үр тайбыңны камгалаарынга бүгү чурттарның улустарының сонуургалдыы база капиталистиг-даа күрүнелерге болгаш социалистиг-даа күрүнелерге бот-боттарынга ажыктыг, ажыл-агыйжы харылзааларның эргежок чугулазы аңаа боттуг үндезин болуп турар.

Кайы-кайзының күзели турда, кайы хире нарын, берге-даа бол, кандыг-даа айтырыгны кайы-кайызынга таарымчалыг кылдыр тайбың шиитпирлеп таарыштырар арганы кезээде тып болурун практика көргүзүп турар. Ооң-биле кады чаңгыс аай социалистиг лагерьниң күрүнелеринге хамаарыштыр «күштүң туружундан» политика чайлаш чокка буурап дүшкен болгаш буурап дүжер-даа апаар дээрзин практика база көргүзүп турар. Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарынга экономиктиг блоканы организастаар дээр оралдажышкыннар база барымдаа чок болган. Коргудуушкун болгаш албадаашкын чүгле кошкактарга сагыш-сеткил хайныктырып болур. Ынчаарга чаңгыс-аай, найыралдыг өг-бүле кылдыр каттышкан социалистиг лагерьниң күрүнелери канчаарга-даа ындыг күрүнелерниң санынга хамаарышпас.

Совет Эвилелиниң улустарының улуг Кыдаттың болгаш улус демократиязының бүгү чурттарының улустары-биле соксаал чокка быжыгып турар кады ажылдажылгазы болгаш найыралы — күчүлүг социалистиг лагерьниң тиилетирбезиниң болгаш күчү-шыдалының чечектелиишкининиң үндезини. Бо хүннерде совет кижилер бүгү чүрээниң ханызындан мындыг йөрээлдерни салып турар:

—Улус ажыл-агыйының улам ыңай кедурлүүшкүнү дээш, улустарның чаагай байдалын чайгылыш чокка бедидер дээш, социалистиг ниитилелди тургузары дээш чедиишкинниг демисежип турар улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннарынга акы-дуңманың байыры!

Улус демократтыг чурттарның болгаш Совет Эвилелиниң бузулбас найыралы база кады ажылдажылгазы делгереп, быжыксын!

—Улус ажыл-агыйының болгаш культураның кедурлүүшкүнү дээш, чурттуң индустриализациязы дээш, социализмниң үндезиннерин тургузары дээш чедиишкинниг демисежип турар улуг Кыдат улуска акы-дуңманың байыры!

Бүгү делегейде тайбыңның күчүлүг фактору — совет болгаш кыдат улустарның бузулбас найыралы база кады ажылдажылгазы делгереп, чечектелзин!

(«Правданың» 1954 чылдың ноябрь 2-де мурнуку чүүлү).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму 1954 чылдың октябрь 30-де Чарлыы-биле ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң дипломаттыг ажылдакчыларын хөй чылдарда болгаш кызымак ажылдааны дээш ССРЭ-ниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле шаңнаан.

Шаңнатканнарның аразында—Даштыкы Херектер Министри эш В. М. Молотов, министрниң бирги оралакчылары эштер А. Я. Вышинский, А. А. Громыко, министрниң оралакчызы В. А. Зорин; Министерствонуң коллегия кежигүннери С. П. Козырев, М. А. Костылев, В. С. Семенов, С. К. Царапкин, Н. Т. Федоренко; ССР Эвилелиниң онза болгаш бүрүн эргелиг элчиннери АКШ-та— Г. Н. Зарубин, Великобританияда—А. Я. Малик, Францияда—С. А. Виноградов, Герман Демократтыг Республикада—Г. М. Пушкин, Италияда—А. Е. Богомолов, Вьетнамның Демократтыг Республиказында—А. А. Лаврищев, Иранда — А. И. Лаврентьев, Турцияда—Б. Ф. Подцероб, Финляндияда—В. З. Лебедев, Корей Улус-Демократтыг Республикада—С. П. Суздалев; Министерствонуң эргелелдер начальниктери, килдистер эргелекчилери болгаш ажылдакчылары—Б. В. Новиков, А. А. Солдатов, Г. Т. Зайцев, А. А. Арутюнян, А. П. Власов, В. М. Хвостов, Г. И. Тункин, Е. Д. Киселев, Г. М. Головкин, Н. С. Жеребцов, Е. А. Адамов болгаш өскелер. Шупту шаңнатырганнар: орденнер-биле 140 база медальдар-биле 224 кижи.

Ноябрь 3-те Кремльге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов Москвада туруп турар улуг бөлүк дипломаттыг ажылдакчыларга ССРЭ-ниң орденнериң болгаш медальдарын тывыскан.

Шаңнатырганнарның мурнундан ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң бирги оралакчызы А. А. Громыко чазакка өөрүп четиргенин илередип чүве чугаалаан. Өске күрүнелер-биле харылзаалар талазы-биле бистиң Төрээн чуртувустуң эрге-ажыктарын камгалаарының талазы-биле Совет дипломаттарга чазак харысалгалыг участокту даасканынга чоргааранып турар бис деп ол чугаалаан. Бүгү делегейге тайбыңны камгалаары дээш хажык чок демисежип турар Совет Эвилелиниң даштыкы политиктиг эрге-ажыктарын камгалаар талазы-биле оларның мурнунда туруп турар сорулгаларны күүсединринге совет дипломаттар бедик шаңналдарга харыы кылдыр моон-даа соңгаар боттарының бүгү күштерин болгаш боттарының дуржулгазын бээрин чазакка даңгыраглап турар бис.

К. Е. Ворошилов, орденнерни болгаш медальдарны тывыспышаан, шаңнаткан кижи бүрүзүнге изиг байыр чедирип, дипломаттыг ажылдакчылар чугула болгаш харысалгалыг сорулгаларны күүседип турар—даштыкы харылзаалар талазы-биле бистиң күрүневистиң эрге-ажыктарын олар төлээлеп турар деп чугаалаан. Дипломаттыг ажылдакчыларга онза идегелди көргүзүп турар болгаш улуг харысалганы хүлээдип турар. Совет чазак тайбыңны болгаш улустарның айыыл чогун камгалаарынче угланган политиканы хажык чок чорудуп турар деп К. Е. Ворошилов демдеглээн. Бо политиканы делегейниң бүгү чурттарында миллион-миллион кижилер изин-биле чүүлдүг деп көрүп база деткип турар, чурт бүрүзүнүң хамаарышпас чоруун камгалаар принциптерге үндезилетинген улустарның тайбың кожа-хелбээ кады турарының болгаш ооң дээди эргелерин хүндүлээр идеялар кымнарга хөөн чок болдур делегейни идегел чок чорукка болгаш дүвүреэзинге тургузарын кымнар сонуургап турар болдур, олар бүгү күрүнелерниң аразынга коллективтиг айыыл чок чорукту тургузарынга болгаш кады ажылдажылганы быжыдарынче угланган Совет Эвилелиниң база өске-даа чурттарның күжениишкинин үзерин оралдажып турар.

Бистиң дипломатиявыс —өске чурттар-биле харылзааларга эң-не шынныг, сеткилдиң ханызындан ак сеткилдиг болуп турар; бистиң дипломаттыг ажыл-чорудулгавыс Совет чазактың шынчы болгаш тайбыңга ынак политиказынга даянып турар. Ынчангаштың делегейде бүгү-ле ак сеткилдиглер биске бүзүрээр, бистиң үнүвүс ёзулуг алдар-биле дыңналып турар.

Дипломаттыг ажылдакчылардан чүгле улуг болгаш ёзулуг уран арга негеттинип турар эвес, харын база ол ышкаш бүгү улустарның тайбың кожа турар дугайында Совет күрүнениң принциптерин бо үениң нарын байдалдарынга боттандырып билири дээш большевикчи туруш негеттинип турар деп К. Е. Ворошилов чугаалаан.

Советтиң дипломат ажылдакчылары бүгү делегейге тайбың дээш демиселче угланган Совет чазактың даштыкы политиказының төлептиг дамчыдыкчылары болур деп идегелди илеретсимзе часпас боор мен деп К. Е. Ворошилов чугаалаан.

Чазактың дээди шаңналдарын алганнарга Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң келген байырлалын таварыштыр К .Е. Ворошилов байыр чедирип, оларның нарын болгаш хүндүлүг дипломаттыг ажыл-чорудулгага моон соңгаар-даа чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Маадырлыг төөгүнүң арыннары

ЛЕНИНГРАД. Ленинград—Улуг Октябрьның кавайы. 1917 чылдың төөгүлүг болуушкуннарының дугайында мында дыка хөй чүүлдерни сагындырып турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң бүдүүзүнде заводтардан, институттардан, албан черлеринден тускай автобустар чоруп турарлар. Ленинградты кезий экскурсиялаары-биле ажылчы чоннарның бөлүктериниң чоруп турары ол. Ноябрь 1-деги экскурсантыларның аразында «Пневматика», Киров аттыг аар чүве көдүртүр транспорт дериглериниң заводтарының ажылчыннары, Тельман аттыг пөс-тааваы комбинадының ажылчыннары, областың партия школазының дыңнакчылары бар болганнар.

Финляндия вокзалының чанында Выборг талазынга машиналар бирги доктаашкынны кылганнар. Боже 1917 чылдың апрельде муң-муң ажылчыннар, солдаттар болгаш матростар В. И. Ленинниң даштыкыдан ээп келгенин уткууру-биле келгеннер. Ленинниң чүве чугаалааны куяк машина ону сагышка киирип турар. Владимир Ильич бодунуң чалбыыштыг сөстерин: «Социалистиг революция делгерезин!» деп дооскан.

Экскурсантылар ынчаарда В. И. Ленинниң чурттап турганы квартирага кирип турарлар. Шаандагы Широкая, амгы Ленин кудумчузунда квартира-музейлерниң бирээзи. Улуг баштыңчы аңаа апрельден чажыт байдалче киргени июль хүннеринге чедир турган. Ол аңаа алдар сураглыг апрель тезистерин бижээн. Ооң ол төөгүлүг документизиниң, В. И. Ленинниң ол квартирага бижээни «Тактика дугайында чагаалар», «Бистиң революциявыска пролетариаттың сорулгазы» деп номнарның фото-хоолгалары, В. И. Ленинниң чүүлдерин болгаш чугааларын парлаан большевикчи «Правданың» дугаарларының фото-хоолгалары бар. Өске квартирада — Карповканың Набережний хеминде № 32 бажыңга Ильич партияның Төп Комитединиң хуралынга ам болур байдалдың дугайында илеткел кылган. Ол хуралга чепсектиг тура-халыышкынның дугайында айтырыгны шиитпирлеп турган. Тура-халыышкынның бүдүүзүнде Ильич Сердобольская кудумчузунда № 1/92 бажыңга чурттап турган. Ол болза ооң сөөлгү чажыт ажылга турганы ол. Мында өске квартира-музейлер ышкаш ол хүннерниң дугайын сагышка база киирип турар.

Экскурсантыларның мурнунга Улуг Октябрьның болуушкуннары удаа-дараазы-биле ажыттынып турар. Неваның эрик кыдыында Нахимовчу училищениң чанында алдар-сураглыг «Аврора» крейсерни мөңгези-биле тургузуп каан пароход доктаар чер бар. Кышкы ордуну штурмнаары-биле боже ажылчыннар, кызылгвардейжилер болгаш солдаттар кээп турганнар. Оларның күчүлүг ыйышкыны-биле Кышкы орду дүшкен. Петроградка чепсектиг тура-халыышкын тиилээн.

В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның чепсектиг тура-халыышкынны үзүктел чокка удуртуп турганы Октябрьның дайынчы штабы Смольныйның чанынга экскурсия доостур. Владимир Ильичиниң чурттап болгаш ажылдап турганы ийиги каътта өрээлче көрүкчүлер барып турарлар. Россияга эрге-чагырганың Советтерниң холунга шилчээниниң дугайын бүгү делегейге чарлаан база тайбың болгаш чер дугайында декреттерни хүлээп алган ажылчыннар болгаш солдаттар депутаттарының Советтериниң II Бүгү-россий съездизиниң Смольныйга болуп эртениниң дугайында экскурсоводтуң чугаазын олар кичээнгейлиг дыңнап турарлар.

(СЭТА).

Мал өстүрериниң планын күүсеткен

БАЙ-ТАЛ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районда Сталин аттыг колхоз бо чылын мал өстүрериниң планын 104 хуу күүсеткен. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Куланың редакцияга дыңнатканы болза:

— Бистиң колхозтуң малы бо чылын 107 кезек черге кыштаглаар. Кажаа четчир, биче тудуглардан аңгыда бо чылын 7 улуг чаа кажаалар кылдынган. Септелге чорударынга 15 кижи составтыг бригада (удуртукчузу эш Очур) чай дургузунда 94 кажааларны кылган.

Колхоз 3600 тонна сигенни ажаап, 159 тонна силосту салып алган. Амгы үеде саван болгаш концентраттыг чемнер белеткээр ажылдар чорутунуп турар.

Кыштаглаашкынга белен

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозта инек мал фермазының малчыны эш Чигжит база шээр мал фермазының малчыны эш Шыырап олар боттарының хүлээп алганы кадарып турар малдарының кыжын чиир чемин болгаш кыштаг кажааларын боттарының күжү-биле белеткеп алганнар.

Эш Чигжит 60 ажыг инектиң 1 чылыг кажаазын боду тудуп белеткээш, кыштаанда бо чылын хереглээр 20 тонна өдекти белеткевишаан, малының кыжын чиир 16 тонна сигенин кыштагда сөөртүп белеткеп алган. База эш Шыырап шээр малының кыштаан бүрүн септевишаап, кыштааның чанындан 80 копээн сигенни кескеш, ону кыштаанда 2 сараат кылдыр кажаалап тургускан. Ам кыштаанга бажың тудуп алыры-биле эш Шыырап ыяжын дүжүрүп белеткеп алган.

Колхозтуң малчыннары эштер Чигжит болгаш Шыырап олар ам 3 чылдар иштинде мурнакчы малчыннар деп санадып, ажаап турар малдарының баш саны чыл бүрү өзүлделиг болуп турар.

Краснодар крайның колхозтары болгаш совхозтары тараа белеткелиниң планын күүсеткен

Краснодар Крайның колхозтары болгаш совхозтары тараа белеткелиниң күрүне планын болгаш тараа садып алырының планын хуусаа бетинде күүсеткен. Колхозтар МТС-терниң хүлээткен счёттары ёзугаар күрүнеге тараа дужаалгазын болгаш күрүнениң садып алышкынының чуруму-биле тараа садарын уламчылап турар.

Кубаньның колхозтары болгаш совхозтары күзүн чажын тарыыр культураларның планын ажыр күүсеткен, 1955 чылдың дүжүдүнге үрезинни уруп алгаш, такпы, чигир, свёклазы, конопля ажаап алырын болгаш оларны күрүнеге дужаарын доозуп, күскү чер аңдарылгазын чорудуп турар болгаш мал кыштаглаашкынынга белеткел талазы-биле ажылды чорудуп турар.

Чита областың колхозтары болгаш совхозтары тараа белеткелиниң планын күүсеткен

Чита областың колхозтары болгаш совхозтары тараа белеткелиниң болгаш садарының күрүне планын хуусаа бетинде күүсеткеннер. МТС-терниң ажылдааны дээш тывыскан счёттар ёзугаар күрүнеге тараа дужаалгазы үргүлчүлеп турар. Областың колхозтары чазын чажар культураларның үрезин уруушкунун болгаш колхозчуларның күш-хүннеринге тараа бериишкинин чорудуп турарлар.

Москва. Манеж шөл. Солагай талазында—Москва гостиница.
Фото В. Соболевтиң.
СЭТА-ның фотохроникazы.

БИСТИҢ АЖЫЛЧЫН АҢГЫВЫС

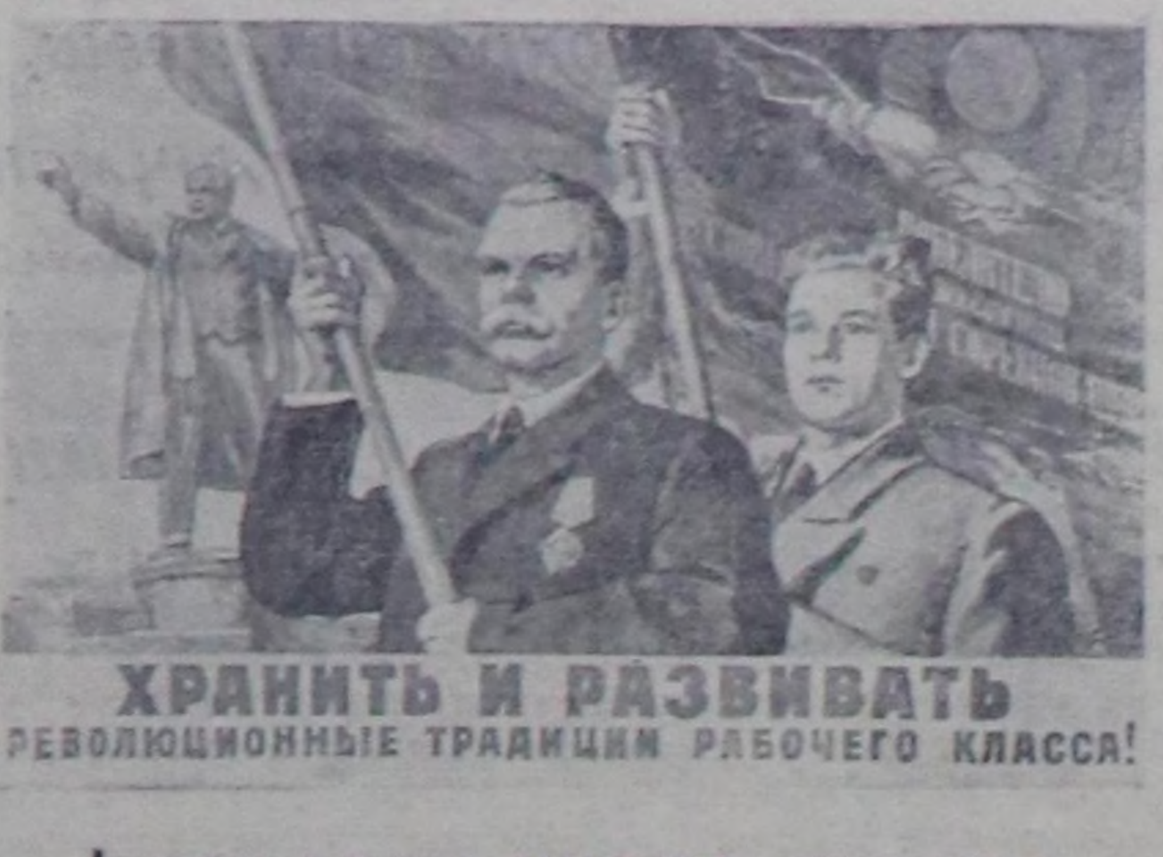

Ажылчын аңгының революстуг чаңчылдарын КАМГАЛААР БОЛГАШ ХӨГЖҮДЕР

«Ажылчын суурнуң кырында ыштыг болгаш үстүг агаарга фабриканың сириледир кышкырган алгызы хүннүң-не дыңналып турган. Ол кыйгыга чагырткан кижилер бичии-бичии куу бажыңнардан мага-бодун дыштандыр удуп ап четикпээн, муңгаргай апаргылаан, корткан тараканнар дег, кудумчуже маңнажып үнүп турганнар».

А. М. Горькийниң «Ава» деп романы шак ынчаар эгелээр. Кинчи-бектиг күш-ажылды чурувушаан, Павел Власовту болгаш ооң эштерин удурланыышкынче сергеткен, оларның революстуг сеткил-сагыжын хайныктырган кадыг-дошкун болгаш эрге-медел чок чоруктуң шак ол дүмбей караңгы үезин көргүспүшаан, улуг орус чогаалчы мынчаар бижээн: «Ол хүнну фабрика сырыпкан, кижилерниң шыңган эъдин машиналар пөкүже-ле соржап каапкан. Амыдыралдың бир хүнү не чокка читкен, кижи бодунуң хөөрүнче база бир базымны немээн».

Ындыг болуп чораан...

Бодунуң холдары-биле бүдүрүп алган үнелиг чүүлдерниң шуут ээзи болур пролетариат шаанда оларны кажан-даа ээлеп чорбаан. Россияның ажылчыннары чуртка боттарының мөөңнээн байлактарын 1917 чылдың Октябрьда боо-чепсектиг холу-биле ээлеп алгаш, оларны социалистиг күрүнезиниң иштинге угаангыр, чогумчалыг ажыглаан болгаш ол байлактарны дараазында он-он чылдарның хостуг күш-ажылынга көвүдедип, бүгү улустуң чаагай чоруунче угландырып келген.

1.

Орус пролетариаттың мурнунга кайгамчыктыг улуг сорулгаларны Коммунистиг партия, ооң баштыңчызы болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленин салган. Россияның ажылчын аңгызы Коммунистиг партияга кызыгааржок бердинген болгаш ооң соо-биле эдерип чорупкан. Революцияга, а ооң соонда хамааты дайынга шиитпирлиг күш—ажылчын болган. Ак сеткилдиг, көвей сөс чок, угаанныг, медерелдиг, туруштуг, шыңгыы, от дег, күш-ажылга чаңчыккан эрес маадыр дайынчы—ажылчын... Шынчы болгаш чүткүлдүг комиссар, дайынчы командир, заводтуң баштайгы директору—ажылчын...

Кинчи-бегин ап октапкан ажылчын буржуазияга коргунчуг болган, чүге дизе буржуазияны ол эки билир, кыжаныглар-биле, аазашкыннар-биле болгаш чапшаалаашкын-биле ажылчынны мегелептери берге. Коммунистиг партияның тугунуң адаанга туруп алган ажылчын орус пролетарийниң медерелин хораннаар, ону чигзиндирер деп оралдашкан өске партияларның талазынче быдаваан, чайгылбаан.

Пролетариатты эдерткен карачаңгыс партия болза, ооң бодунуң партиязы коммунистерниң партиязы болган. Бодунуң чүрээн ажылчын аңгының бергени карачаңгыс баштыңчылары В. И. Ленин болгаш И. В. Сталин болган.

Баштыңчы аңгы болу берген совет ажылчын аңгы диктатураны аңгылар тулчуушкуннарының төөгүзүнде бир-ле дугаарында чер кырында амыдырап турар кижилерге хоралыг кылдыр эвес, харын оларның чаагай чоруунга бараалгаар кылдыр углап башкарган. Кончуг берге турган. Эглиш дивес күзел-соруктуг, күш болгаш угаан талазы-биле быжыг туруштуг чорукту көргүзүп тургаш, чаа хевирниң күрүнезин тургузар, тараачыннар-биле эвилелди быжыглаар, эрги ёзу-чурум үезинде өөренген интеллигенцияның эң дээре кезээн хандыдып алыр, бодунуң интеллигенциязын тургузар, массаларны чырыдар херектиг турган.

Чаа ээге оар-берге улуг-өнчү—бүдүрүлгениң хожудангай техниказы, ыдаргай, саңдаргай кедээ ажыл-агый, үндезини быжыг хевээр хуу өнчүчү хөөннер, бижик билбес чорук—салгатынып алдынган.

Төөгүге алдаржаан 25 муң комиссарларны совет кедээге ажылчын аңгы берген, партияның болгаш профэвилелдерниң муң-муң ажылдакчылары чаа ажылчын күрүнениң үндезин суурун быжыглап каннаан. Ол үеде, бирги беш чылдың мурнунда-ла, кижилер коммунизм дугайын бодап турганнар, ынчалза-даа хөй-хөй кижиниң бодалы тодаргай эвес, харын-даа кончуг бедүүн турган, коммунистиг ниитилелдиң боттуг үндезиниң кошкак бүлүртүң бодап турган.

Бистиң чуртувуста кайгамчыктыг өскерилгелер — аграрлыг турганындан, ооң индустриалдыг, хожудангай турганындан мурнакчы кылдыр хуула бергени—боттарының амгы болгаш келир үезин тудуп тургузуп алыр чорукту эчис сорулга кылдыр салган миллион-миллион кижилерниң медерелдиг ажыл-чорудулгазының түңнели болган.

Баштайгы үеде дуржулга чок турган. Дуржулга бар апарган. Четчир билиглер чок турган. Ол билиглер чедип алдынган, чүге дээрге, ээ болгаш гегемон апарган пролетариат тиилекчи мен дээш ёзуургап олурбаан, а ээ болурунуң талазы-биле бодунуң мурнуку ээлерин ажар дээш өөренип кирипкен.

Коммунистерниң партиязы ажылчын аңгыны бир тиилелгеден дараазындагы тиилелгеже баштап чоруп турган, пролетариат удуртулганың уран аргазын шиңгээдип ап, өөренип-ле, соксаал чокка өөренип-ле турган. Миллион-миллион кижилер боттарының назы-харын-даа барымдаалавайн, өөренир партазынга олурупканнар. Революцияның болгаш хамааты дайынның дайынчы киржикчилери өөренип олурупканнар. Карарты үстели берген ажылчын хевиниң карманында дулагүүрлер болгаш маска-биле кады өөреникчи кыдыраажын база ап чорааннар, дыштанылга минуталарында билиглерин солчуп, өөредилгеге белеткенип турганнар.

Партия күчүлүг курлавыр болур ажылчын аңгының иштинден эң улуг чурттуң кайгамчык нарын улус ажыл-агый организмин башкарарда бодунга тоң чугула кадрларны ап турган.

Ажылчын аңгының тергиин шынарлары—ооң коллективизми, хөй санныг кижилерни каттыштырып турар бүдүрүлге чорудулгазынга, бүгүдээге ниити чаңгыс сорулгага бодун чагыртып билири—ол үеде бүрүн долузу-биле илереп үнүп турган.

Чаа ниитилелдиң удуртукчу болгаш башкарыкчы күжү болур партияның даалгаларын күүседир дээш ажылчын аңгы чүткүлдүг ажылдап, бодунуң бүгү энергиязын, билиглерин, угаан болгаш шыңган-эът талазы-биле күштерин ол улуг чогаадылгага берип турган,—ынчанмас болза, совет эрге-чагырганы, бистиң чурттуң түскай догуннаан, хамаарышпас чоруун камгалап алырын бодап болбас турган.

Ажылчынны дээр хаязында кара булуттар кажан-даа коргутпаан, а кажан чаңныктыг шуурган чедип келирге, партияга шынчы совет ажылчын, чок болза, оък-чемээн авый-шавый куржангаш бодунуң сиреш холдарынга боо-моңгузун тудуп чоруп турган, чок болза, бодунуң оналашкан черинде күш-ажылчы херээн оон-даа дудак чок эрес маадыр болгаш топтуг чоруу-биле үргүлчүлеп кылып турган. Ажылчын аңгыга чаа Россия сырыланып каңнатынып, шевергин хепче куттунуп турган.

Күрүнениң кужу материалдыг суурга үндезилетинип турган, ол суурну быжыглазары херек турган. Социалистиг бүдүрүлгениң үндезининде турар планныг ажыл-агый кичээңгейни кол-ла чүүлче мөөңнээринге дузалаан.

Беш чыл пландарын долдур болгаш ажыр күүсеткилээн чорук ажылчын аңгының эң улуг ачы-хавыязы болган. Баштайгы беш чылдарны күүседири амыр эвес турган. Капиталистиг чурттарны чедер, эртер, эртеш ырак бурунгаарлап чоруур херектиг турган. Хөй-хөй бергелер бар болган, ынчаарга оон эвээжевес өөрүшкүлер база бар болган.

Бүгү чуртка үлетпүрнүң кайгамчык улуг чаа тудуушкуну чоруп турган. Днепрогэс тудуу калбарган. Донбасска Краматорск болгаш Горловка заводтарының тудуу, Луганскиниң паровоз тудар заводунуң реконструкциязы эгелээн. Чаа-чаа шахталар болгаш домна суугулар өзүп үнүп келгилээн. Уралга Уралмаштрой, Березникиниң болгаш Соликамскиниң химкомбинаттары, Магнитогорскиниң металлургия заводу, Москваның болгаш Горькийниң автомобиль заводтары, кайгамчык улуг трактор заводтары, комбайннар заводтары, Донда-Ростовтуң кедээ ажыл-агый машиналарының эң улуг заводу тургустунуп турган. Совет Эвилелиниң ийи дугаар хөмүр даш базазы—Кузбасс тургустунуп турган. Он бир ай дургузунда курбаг ховуга, Сталинградка эң улуг трактор заводу өзүп үнүп келген. Шак ол тудугларга ажылчыннар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бүгү-делегей рекордтарын ажып турганнар.

Чаа үлетпүр тудуунуң шак ындыг кайгамчыктыг чаптыышкынын, чаа тургузуушкуннуң шак ындыг соруг киргеп калбарыышкынын, ажылчын аңгының миллион-миллион массаларының шак ындыг күш-ажылчы маадыр чоруун төөгү билбес.

Стахановчу шимчээшкин ажылчын аңгыда чаа-чаа күштерни амыдыралче хайныктырган, ол шимчээшкин бедикче кол чүүлдү — күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр чорукту көдүрүп үндүрген, күш-ажылды алдарның болгаш маадыр чоруктуң херээ болдурган. Ол чылдарда Совет чурттуң ажылчын аңгызы техниктиг сорулгаларны шиитпирлээринге онза кызымак чүткүлдүүн көргүскен. Улустуң маадырларының одуругларынга туруп алган эң эки бүдүрүлгечилерниң аттары-биле ол чылдар шыптынган.

Стахановчу шимчээшкин техниктиг нормаларның быжының дугайында бодалдарны чүгле сый шаапкан эвес, харын шахтёржу Донбасска төрүттүнген ол массалыг шимчээшкин дораан-на ырак бурунгаар базар кылдыр бистиң ажылчын аңгывысты албадапкан, капиталистиг чурттарның пролетариады-биле дөмейлээрге ооң чогаадыкчы аргаларын онзалаңдыр бедидипкен. Совет ажылчын бистиң бүгүде чүүлүвүстүң ээзи, кызымак, чүткүлдүг болгаш ак-сагыштыг ээ деп чүвени ол боду көргүскен.

Техниктиг чаа нормалар тургустунуп, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка бедип келген. Техниктиг депшилге ол чылдарда совет ажылчын аңгының хан-дамырындан, сагыш-сеткилинден тудуш херектели болу берген. Стахановчу шимчээшкин ооң угаан-бодал күштерин кайгамчыктыг бедикче көдүрген.

2.

1941 чылдың июньда эгелээн, хан-биле улуг шылгалда ол-ла үеде бистиң бүгү күрүне болгаш ниитилел тургузуувустуң улуг хыналдазы болган. «Бисти чаалап алыр дээш» чүгле фашистиг Германия эвес, харын гитлерчилерниң бүгү-ле чүвени хаара тудуп аспактап алган ёзу-чуруму-биле бүдүрүлге-стратегтиг чаңгыс белдир боол доннашкан Европаның бүгү үлетпүрү халып келген деп чүвени уттуп болбас.

Россия кажан-даа четчир солдаттарлыг чораан. Ынчалза-даа шаандагы дайыннарга оон шериглериниң техниктиг чепсеглели дыка чыдып каап чораан. Ынчаарга машиналарны болгаш механизмнерни канчаар-даа аажок хөйү-биле херглеп турар амгы үениң дайыны чедип келгени ол. Техникага артык күштүг доп-дораан тургузар, машиналарны болгаш боо-чепсекти армияга дайзынныындан чүгле сан талазы-биле хөйнү эвес, харын база дайзынныындан оранчок сайзыраңгай боо-чепсекти: эң эки пушкаларны, эң эки самолёттарны, эң эки танкаларны бээр херек турган. Армияны хандырарда озалдап болбас турган, а ол-ла бүгүнү дайынның баштайгы чылының дошкун кыжында эгелээшле, тыварының болгаш бүдүрериниң кол төптеринден үлетпүрнү Чөөн чүкче калбаа-биле, план ёзугаар сайгара көжүрериниң байдалынга кылыр апарган.

Төрээн чурт бодунуң кичээңгейин база катап ажылчын аңгыже, бодунуң инженерлеринче, бодунуң конструкторларынче, үлетпүр бүдүрүлгелериниң удуртукчуларынче угландырган. Ажылчын аңгы тылдың Гвардиязы деп хүндүлүг болгаш чоптуг-биле адатырган турган.

Совет Эвилели делегей капитализминиң бүгү-ле күштеринге удур кара чааскаан тулчуп үнген. Капиталистерниң чамдыктары, араатанзаан немец фашистер, атакаже ажыы-биле чоруп турганнар, ынчаарга боттарын бистиң эвилелчилеривис деп адап турган өскелери холдарын авыяастыы-биле нугуп, кадыг-дошкун сегиржиишкинге Совет күрүнениң күчүзүнүң харыксыраарын бодааш, чылзып-ла, чылзып-ла турганнар.

Тиилелгени чедип алырынга бистиң ажылчын аңгывыстың кайгамчыктыг улуг ачы-хавыязын Совет күрүнениң 37 харлыг болганының бүдүүзүнүң бо хүнүнде хүндүткел-биле сактыр база аңаа күдүк-базып сөгүрүүр херек.

Тылга эр болгаш херээжен кижилерниң, назылаан кырганнарның-даа, аныяк чаштарның-даа мөге-күштүүнүң талазы-биле чүве эннежип болбаан күш-ажылчы шылгаралдары болуп турган. Фронт биле тылдың аразында ылгал барык-ла чок турган. Шаг-үелер дугайында бодалдар холужуп турган: хүндүс-даа, дүне-даа, эртен-даа, кежээ-даа ажыл бүдүн хонук-хонуу-биле үзүктел чокка хайнып турган.

Партия ажылчын аңгыны тиилелгеже эдертип, сорук кирип чораан. Ажылчын аңгы бүдүштүг ажыл-херээ-биле харылап чораан. Дүвүлүг шуурганда орук-биле ногаанзымаар брезентилер шывыглыг танкалар, үгер-боолар, самолёттар чыыктээн эшелоннар дизиг-дизии-биле шуужуп турган. Бүгү-ле эргежок чугула чүүлдер-биле хандыртынган, ханы тылга чепсеглеп дериттинген, өөренген, белеткенген болгаш дайзынны көөр хөөн чок ыдыктыг чоруунга үдетирген чаа-чаа дивизиялар фронтуже чоруп турган.

Делегейни чаалап алыр дээш сөөлгү дулгуурге чедир чепсегленген болгаш дайынга таарыштыр тургустунган герман шериг машиназының кужун ыракта апкан күчү-шыдалды совет ажылчын аңгы дарганнап каннаан. Бистиң армиявыс эргежок чугула бүгү чүүлдерни алган. Херек апарганда армия дайзынның кырынче бондуг-даа кошке дег металлды кажан-даа тө каап шыдаптар апарган.

3.

Дайын сөөлүндеги үе ажылчын аңгының кужунуң ээлчеглиг шылгалдазы болган. Партияның XIX съездизи дайын мурнундагы, дайын үезиндеги болгаш дайын сөөлүндеги үениң күш-ажылчы күжениишкиннериниң түңнелин үндүрген. Болуп эрткен чүүлдерниң ханызын бүгү күш-ажылчы кижи төрелгетен билип ап шыдаан. Совет күрүнениң ажыл-херекчи ээ болгаш организакчы ажыл-чорудулгазы болза, гитлерлиг фашизмни узуткаанының түңнелинде тывылган чаа, биске акы-дуңма күрүнелерге—улус демократиязының чурттарынга үлегер-чижек болу берген.

Бедик организастыг чоруктуң үлегерин база катап көргүспүшаан, бистиң улузувус, дайынның аар балыгларын эң кыска хуусаада экирткеш, үрелген чүүлдерни катап тургускаш, коммунизмниң чаа бедиктеринче шураар аргалыг болган. Үлетпүрнүң продукциязы дайын мурнундагы 1940 чылдың деңнелинден 1953 чылда ийи чартык катап көвүдээн, ажыл төлевириниң деңнели бедээн, өртектер чеди удаа чиигээн, акша-мөңгүнүң туружу быжыккан, үлетпүрнүң болгаш чурттаалганың тудуушкуну шапкын темпилер-биле чорупкан. Партияның болгаш чазактың айтылышкынын ёзугаар совет кижилерниң күзел-соруунга дүүштүр кайгамчыктыг улуг хемчээлдиг электростанциялар туттунуп, бойдус кижиниң күзелинге чагыртып турар.

Чер болгаш мал ажылын дүрген хөгжүдер, ажылчы чоннарның чаагай байдалын улам бедидер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың шиитпирлерин боттандырарынга калбак улус массалар киржип турар. Ол ниити херекке кайгамчык улуг салыышкынны бистиң ажылчын аңгывыс киирип турар. Кедээге херегжээр күчүлүг техниканың—болбазын чаа машиналарның тургузукчузу ол. Кедээге бүгү таланың дузаламчызын көргүспүшаан, колхозтар-биле харылзааны экижитпишаан, ажылчыннар колхозчу тараачыннар-биле эвилелди — социалистиг күрүнениң бузулбас кужунуң үндезинин быжыглап турарлар.

Социалистиг үлетпүр болза, чер ажылының тургузукчу кадрларының кезээде үнер дөзү болуп келген. Кедээ ажыл-агыйның техниктиг реконструкциязын боттандырбышаан, ону социалистиг ёзуга чаартырының кол чөленгижи болур машина-трактор станцияларын тургузупшаан, колхозтарны мурнакчы техника-биле чепсеглепшаан, ажылчын аңгы кедээге бодунуң дуржулгазы-биле, кадрлары-биле кедээге дузалап келген-даа, дузалап турар-даа. Кедээниң социалистиг чаартылгазының баштайгы чылдарында, кажан Коммунистиг партия кедээ районнарже 25 муң мурнакчы ажылчыннарны чорудуп турда, шак ындыг болган. 1933 чылда, кажан партия колхозтарны организастыг, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар дээш, МТС-тер болгаш совхозтар чанынга политкилдистерни тургузуп турда, шак ындыг болган. Ам, кажан кедээ ажыл-агыйның күштүг көдүрериниң бүгү улустуң сорулгазын шиитпирлеп турда, социалистиг хоорай кедээге кадрлар-биле идепкейлиг дузалап турар.

Бодунуң ажылынга ажыл-ишчи сайгартынмышаан, бойдусту болгаш климатты өскертипшаан, коммунистиг үениң чаа кижизин тургуспушаан,—Совет Эвилелиниң ажылчын аңгызы ол-ла үеде бүгү чурттарның ажылчыннарының өнүү болгаш сүмечизи болу берген. Бистиң бүдүрүлге чаартыкчыларывыс бистиң-биле найыралдыг чурттарга чеде бергеш, бир эвес херек болза, ажылчын хевин кедип алгаш, станок чанынга туруптар, канчаар ажылдаза чогуурун көргүзүп бээр.

Тиилээн социализмниң баштайгы чурту болза, социализмниң оруу-биле чаа хөгжүп орар аныяк күрүнелерниң ынаныжы, политиктиг, техниктиг чөленгижи болуп турар. Бистиң дузаламчывыс ак-сеткилдиг, ону күзел-биле хүлээп ап турар, чүге дээрге, ол дузаламчы национал үне-төлепти дорамчылавас, экономиктиг бурун доңгуннаашкынны үревес, деңэргелерлиг керээлерге үндезилетинген.

Бир дугаарында Россияның ажылчын аңгызы социалистиг революцияның тугун бодунуң холунга алган, миллиардерлер фирмаларының айбычыларын бир дугаарында ол таралыр сывырган болгаш Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бодунуң Ада-чуртун делегей пролетариадының бир дугаар шалыпчы бригадазы кылдыр ол хуулдурган.

Бодунуң амыдыралының ээзи болур бистиң чурттуң ажылчын аңгызын делегей буржуазиязы өжээн сактыр, чүге дээрге, өске амыдыралдың чажыдын бүгү чурттарның пролетарийлеринге ол ажыдып берген. Бодунуң эң өжээтен дайзыннарын боос-дадан канчаар сегирип алыры, чарык оңгачага салгаш канчаар үндүр сөөртүрү, бот төгер томыже канчаар киир октаптары, мелегей, ажаптыг болгаш хан сорар олар чокка канчаар эргелеп баштаарыл деп чүвени ол көргүскен.

Эң-не аар шылгалдаларның эң-не берге минуталарында, дайынның-даа, тайбыңның-даа чылдарында бедик чаагай харысалганың кайгамчыктыг үлегерин ол көргүскен. Бо үжен чеди чылдың дургузунда политика-даа, культура-даа талазы-биле ол онза өскен, ынчаарга бистиң ажылчыннывыс бодунуң ажыл-ишчи болгаш моральдыг шынарларын сайзыратпайн турган хире чаңгыс-даа хүн совет үениң төөгүзүнге турбаан.

Бодунга болгаш ачы-үрезинге чаалап алган чаа, чырык өртемчейниң туруп келгениниң үжен чеди чылдарының дургузунда берге болгаш алдарлыг орукту эрткен совет ажылчын аңгы бодунуң оруун уламчылап бар чоруур.

Совет Эвилелиниң ажылчын аңгызынга алдар!

К. САРЫГ.

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ 37 ЧЫЛ ОЮНГА АЛДАР КЫЛДЫР

Бистиң чедиишкиннеривис

Тыва адын трестизиниң автотранспорт конторазының чолаачылары, септекчилери болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары байырлал мурнунуң социалистиг чарыжын калбарткаш, күш-ажылдың чаа бедик көргүзүглерин чедип алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдарлыг байырлалын коллектив чүък сөөртүлгезиниң чыл планын тонна талазы-биле ажыр күүседири-биле ужуражып турар. Коллективтиң чолаачылары бо чылдың 10 айларының дургузунда пландан дашкаар 3500 тонна янзы-бүрү херектел бараанарын сөөрткен.

Автотранспортчулар тонна-километр-биле 11 айларының программазын база күүсеткен. Бир автомашинаның ажылдап кылдыры 114 хуу ажып турар. Автопаркты ажыглаарының коэффициентизи планда көрдүнгени 51,4 хууга дөмейлээрге 62,2 хуу болган. 1954 чылда чолаачы бүрүзү-ле автомашина-биле 50 муң тонна-километрни чорууп дээш социалистиг чарышка алган хүлээлгезин коллективтиң чолаачыларының хөй нуруузу күүсеткен.

АТК-ның дуржулгалыг чолаачызы Андрей Чумарин бо чылын 74105 километрни капитал септелге чокка эрткен. Ол үениң иштинде эш Чумарин 2300 литр кывар чүүлдү камнап алган. Чолаачы эш Саранин Чумаринден тудак чок бедик көргүзүгнү чедип алган. Ол машиназы-биле 73870 километрни эртип, 434 литр кывар чүүлдү камнап алган. Чолаачылар эштер Кускашев, Игнатьев, Марьясов, Скворцов, Якунин олар түс-түзүнда 50 муң километрни септелге чок эртип, хөй кывар-чаар материалдарны камнап алган.

АТК-ның септелге мастерскаязының септекчилери болгаш слесарьлары база улуг чедиишкиннерни чедип алган. Мастерская 10 айларының планын 152 хуу күүсеткен. Дарган эш Афонькин, аккумуляторщик эш Астафьев, слесарь эш Овсянников, столяр эш Плетнёв олар бүдүрүлге планын ай санында ажыр күүседип, мурнакчылар болуп турар. Коллективтиң кежигүннери социалистиг чарышка чаа көргүзүглерни чедип алыры дээш улам-на күжениишкинниг ажылдап турар.

Н. ТЫМЧУК.

Октябрь планы күүсетинген

Бодунуң бүдүрүлге чедиишкиннеринге сорук кирген алгы заводунуң коллективи байырлал мурнунуң социалистиг чарыжынга күш-ажылчы чаа чедиишкинни чедип алган. Завод октябрь айның бүдүрүлге планын 101,5 хуу күүсеткен.

Моон-биле кады заводтуң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин болгаш продукцияның шынарын экижидерин чедип алган. Коллективте бүдүрүлге планын ай санында долдур күүседип, чиг-эт материалдарын камнап ап, эки шынарлыг продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар мурнакчы бүдүрүлгечилерниң хүрээлени өзүп турар. Идик кылыкчылары эштер Рощин, Зайцев, Савин, Санников, В. Ладинов, Воротников болгаш кидис идик өйүкчүлери эштер Евдокимова, Огоренко, Хүүрекпен, Сунзуй, Перебоева, Моңгуш олар эң идепкейлиг ажылдап турар.

Ам коллективтиң кежигүннери ноябрьның бүдүрүлге планын ажыр күүседир, продукцияның бот-үнезиниң чаа чиигеделезин чедип алыр болгаш чоңга чүгле эки болгаш кончуг эки шынарлыг продукцияны бээрин хүлээнип алгаш, чаа күш-биле ажылдап эгелээн.

И. МААДЫР-ООЛ.

Социалистиг чарыштың мурнакчылары

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыш Кызыл горпоозунуң столоваяларының болгаш садыг черлериниң коллективтеринде калбарган.

Социалистиг чарышка горпонуң № 1 столоваязының коллективи мурнакчы болуп турар. Чарыш коллективтиң ажылчыннарының ортузунга күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннү болдурган. Столоваяның чеминиң шынары мурнукузунга бодаарга бо чылын дыка экижээн. Столовая чаагай амданныг болгаш дыка хоолулуг хөй янзы чемнерни белеткеп турар. Ам үеде бо столовая № 2 школаның, механизация училищезиниң, кедээ ажыл-агый техникумунуң өөреникчилерин чемгерип турар. Ынчаарга столовая бодунуң ол сорулгазын чедиишкинниг күүседип, сургуулдарны өй-шаанда чемгерерин хандырып турар.

Бодунуң ажылынга кызымак болгаш ак-сеткилдиг ажылдап турар эштер коллективте хөй. Столоваяның повары Цзин-Цзен-чжан бодунуң ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле коллективтиң болгаш сургуулдарның ынакшылын чедип алган. Оон кылган чеми чаагай амданы-биле онза. Официанткалар Галина Березнёва болгаш Галина Калачева олар боттарының шалыпкын ажылы-биле мактадып турар. Столоваяның кухня ажылдакчызы эш Моламдай бодунуң ажылынга мергежилин хүн-бүрүде бедидип, күш-ажылчы үлегер чижээн коллективке көргүзүп турар. Ол эки ажылдааны дээш шаңнаткан.

Столоваяның поварларының, официанткаларының болгаш өске-даа ажылдакчыларының эки ажылын сургуулдарның болгаш өөредилге черлериниң дирекция черлериниң талазындан горпо баштаар черинге болгаш № 1 столоваяның дирекциязының адынга кээп турар өөрүп четтиришкиннерин илергейлээн чагаалар тодаргай бадыткап турар.

Столоваяның арыг шевери болгаш ооң кышкы белеткели эки. Столоваяның ажылдакчылары болгаш ооң дирекция чери сургуулдарның болгаш башкыларның негелделеринге дыңнангыр. Ол чорук столоваяның болгаш ооң чамдык ажылдакчыларының талазынга турган четпестерни чогуур өйүнде узуткаарын хандырган. Столовая бүдүрүлге планын ай санында ажыр күүседип турар.

Улуг күш үнер ажылдар — картофель картаары, дазылында чемиштиглерни чуурү болгаш чондурары, кудуктан суг узары механизастатынган. Ол чорук коллективке күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн каш катап бедидерин, бүдүрүлге чарыгдалын чиигедир арганы хандырган.

П. БЕЛЫХ.

Эки көргүзүглер

Областың хереглекчилер ниитилелиниң баштаар чери болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң область комитединиң президиуму хереглекчилер кооперациязының ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарыжының түңнелин үндүрген.

Социалистиг чарыштың түңнелинде хереглекчилер кооперациязының бүгү системазы бо чылдың үшкү кварталында бараан саарылгазының планын 104,5 хуу күүсеткен. Саарылга чарыгдалдары эвээн кызырылган болгаш олча-ажык чылдазының талазы-биле көргүзүг экижип, дебитор өрези эвээжээн. Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга Элегестиң ажылчын кооперациязы (баштаар чериниң даргазы эш Манузина) тиилекчи болган. Ол кооперация кварталдың бараан саарылгазының планын 125 хуу күүсеткен.

Бо коллективке областың хереглекчилер ниитилелиниң баштаар чериниң болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң область комитединиң президиумунуң шилчиир Кызыл тугун тывыскан. Оон-биле кады эң эки ажылдаан кижилерни шаңнаары-биле Элегест кооперациязының баштаар черинге 1500 рубльди берген.

Социалистиг чарышка ийи дугаар черни бо чылдың үшкү кварталының бараан саарылгазының планын 126 хуу күүсеткен. Эрзин районнуң хереглекчилер ниитилелиниң коллективи (даргазы эш Ханхилаев) алган. Ол коллективтиң мурнакчы ажылдакчыларын шаңнаары-биле райпо баштаар черинге 3 муң рубльди берген. III-кү кварталдың бараан саарылгазының планын күүседиринге Өвүр, Тожу, Бии-Хем, Барыын-Хемчик райполары база мурнакчы болуп, байырлалга улуг чедиишкиннер-биле ужуражып турар.

Бодунуң онаашкан ажылынга ак сеткилдиг ажылдап күш-ажылчы бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш областың хереглекчилер ниитилелиниң баштаар чери 22 садыг ажылдакчыларынга «Эки садыгжы», 3 кижиге «Эки хлеб быжырыкчызы», 3 кижиге «Эки повар» деп аттарны тывыскан. Областың хереглекчилер кооперациязының ажылдакчылары байырлалга чаа чедиишкиннер-биле ужурашпышаан, ноябрь айның бараан саарылгазының планын хуусаа бетинде күүседирин хүлээнип турар.

Н. ФИЛИППОВ.

Студентилерниң белеткели

Кызыл хоорайда медицина училищезиниң студентилери башкы Серебренникованың удуртулгазы-биле боттарының коллективинге Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюн демдеглеп эрттирер байырлалдыг кежээге көргүзери-биле концерт белеткеп турарлар.

Концерттиң программазында «Декей оо», «Дук-салыр», «Украин гопак», «Полька» деп танцыларны ойнаар база «Партия бисти баштап турар» деп ырыга монтаж кылып күүседир болгаш студентилер А. Балдаева, И. Галина олардан Чайковскийниң «Пиковая дама» деп операзындан үзүндүнү ойнап көргүзерлер. Ырларны болгаш танцыларны II курстуң студентизи Марьясов баян-биле үдээр.

П. ТЮЛЮШ.

Бызанчы Хертек Төмүр

«Тыва тудуг» трестизиниң дуржулгалыг бызанчызы Хертек Төмүрнүң удурткан бызанчылар бригадазы эки ажылдап турар. Күс сериин-даа болза, хүн караа чылыг турган. Хертек чөвүрээзин чоокуу каапкан узун чудукту шугумнап каан шыйыы-биле саң-дөрт кылдыр чазап бар чыткан.

—Бригада чай чок-ла ажылдап турар-дыр аа, эш Төмүр—деп бис оон чугаа эреп айтырдывыс.

—Силерниң шын, харын,—деп Хертек чөпсүнүп, доңгайып алгаш, чазанып турган бодун хөндүрлүп келди.—Соок дүшкээлекте, чылыг турда, бо бажыңның даштыкы бүгү кылыын доозуптар дээш кызып турар улус-бис—деп харыылады.

Хертек Төмүр бодунуң баштап турар бригадазының ажылы-биле бисти таныштырып, кыжын ооң бригадазы чүнү кылырыл дээрзин биске чугаалап берди. «Тыва тудуг» трестизиниң сураглыг бызанчызы Хертек Төмүрнүң бригадазы бодунуң күш-ажылы-биле коллективке күш-ажылчы алдарны чаалап алган. Бригаданың кежигүннери Ооржак, Середкин, Оленин, С. Монгуш оларның аттары тудугжуларга билдингир болгаш хүндүлүг апарган.

Дуржулгалыг бригада бо чылдың чүгле сөөлгү беш айларының иштинде безин дөрт аал иштиг чурттаар беш чаа бажыңнарны туткан. Бригаданың мурнунга биче эвес бергелер таваржып турган. Чамдыкта тудуг ыяжын чогуур өйүнде сөөртүп бербейн баар, чамдыкта балдыны каггаш, хүүрек туткаш, бажың адааның оңгарын касчы бээр-даа таварылгалар турган. Ынчалза-даа бригаданың кежигүннери бергелерни удаа-дараазы-биле ажып эртип тургаш, чаа бажыңнарны доктааткан график ёзугаар өй-шаанда ажыглалга кийрерин чедип ап турган. Бригаданың бүдүрүлге планын күүсетпейн барган декадазы, айы, кварталы чок. Бригаданың кылган ажылының шынары бедик.

Бо улуг чедиишкиннерни кандыг янзы арга-биле чедип ап турарын, ооң үндезиннери чүлел деп чүвени бистер бригаданың кежигүннеринден сонуургап айтырдывыс. Оларның кижи бүрүзү-ле аастаан чүве дег:—«Бистиң бригадиривис эш Төмүрнүң бригаданың ажылын шын организастап, ооң күүселдезин график ёзугаар боттандырып турарында»—деп харыыладылар.

Хертек Төмүр күш-ажыл талазы-биле шылгараан алдарлыг кижилерниң бирээзи. Хертек 1942 чылда Бай-Тайганың Ырак сумузундан Кызылга келген. Ынчан тудуг черинге ажылдап киреарде ол чүнүң-даа аай-бажын билбес турган. Бызанчы болур деп шиитпирлеп алган аныяк оолга тудуг коллективиниң дуржулгалыг ажылчыннарының сагыш човангыр дузаламчызы улуг идигни берген.

Хертек бодунуң мурнунга турган бүгү бергелерден чалданмайн бызанчының мергежилин кызып өөренип турган. Бир чүвени ийи-үш катап эде кылыр таварылгалар ховар эвес турган. Ынчалза-даа күш-ажылга хандыкан аныяк сеткил бергелерге торулбайн турган. Хертекти өөредип, аңаа дузалажып турган эш-өөрүнүң болгаш ооң бодунуң кызымак чоруу үре-түңнел чок барбаан. Ол дуржулгалыг аныяк бызанчы апарган.

Эрткен 12 чылдарның иштинде Хертек чеже тудугларга киржип, чеже хире хөй чудуктарны чазаваан дээр. Бир эвес ооң чонган чудуктарын чаңгыстап улай салыр болза, он-он километр кылдыр шөйлү бээр ийик. Кызыл хоорайда чурттаалга бажыңнарының, албан болгаш бүдүрүлге черлериниң бажыңнары квартал-кварталы-биле калбарып турар. Найырал кудумчузунуң бажында сес аал иштиг чурттаар чаңгыс аай хевир-биле туткан ийи каът бажыңнарны-даа, Кочетов кудумчузунда аэропорт ажылдакчылары чурттап турар ийи каът чараш бажыңны-даа база-ла Хертектиң бригадазы кылышкан. Ол улуг болгаш чаагай херек Хертек Төмүрнүң могаг чок күш-ажылчы салышкынының база түңнели болур.

Хертек чүгле күш-ажылга ынак эвес. Ол солуннар, номнар, журналдар номчуурунга база дыка ынак. Ол чорук ооң ниити билиин болгаш күш-ажылчы мергежилин бедидеринге дузалап турар. Ол бодунуң кады ажылдап турар эш-өөрүнүң мергежилин бедидип алырынга үргүлчү дузалажып, бүдүрүлгениң мурнакчыларының дуржулгаларын, техниканың чаа чедиишкиннериниң дугайында солуннарда бижээн чүүлдерни хостуг шактарында оларга чугаалап берип турар. Ооң өөреткен эштериниң иштинден Монгуш Киров, Ликсон Мешпек ам дуржулгалыг мастерлер апарган. Монгуш бызанчылар бригадазын удуртуп турар, а Ликсон—трестиң сураглыг бызанчызы болуп турар.

Хертек—трестиң ажылчыннарының иштинден бызанчы ажылынга бир-ле дугаарында механизмнерни ажыглап эгелээн кижилерниң бирээзи. Ол электри күжү-биле ажылдаар хаарыылды болгаш өрүмнү мергежилдиг шиңгээдип алгаш, ону чедиишкинниг ажыглап турар. Ол механизмнерни Хертектиң бригадазының кежигүннери база шупту ажыглап билир. Бүчүлүг чаа механизмни бүдүрүлге чорудулгаларынга ажыглап турары бригадага күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин хандырып турар.

Тудугларда ажылдар чаңгыс аай эвес. Ынчангаш, бригаданың кежигүннериниң аразынга ажылдың хуваалдазын база чаңгыс аай тургузуп болбас деп чүвени Хертек кончуг эки билир. Дуржулгалыг бригадир бригаданың кандыг бир чаа тудуг объектизинге ажылдап эгелээриниң мурнунда ол тудугда кылыр ажылды боду баш удур өөренип көргеш, ооң соонда бригаданың күжүн ында ажылдың аайы-биле таарыштыр тургузуп ап турар.

Ам Хертек Төмүрнүң бригадазы Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга күш-ажылчы чедиишкинниг ужуражыр дээш күжениишкинниг ажылда. Олар байырлал мурнунуң социалистиг чарыжынга алган хүлээлгелерин үлегерлиг боттандырып турар. Бодунуң социалистиг улуг Төрээн чуртунуң изиг ынак патриоттары—мурнакчы бызанчылар—совет кижилерниң чаагай амыдыралының чечектелиишкининиң херээнге шак мынчаар алдарлыы-биле бараан болуп турарлар.

А. ЛЕПЕШКИН.

ЧЫЛ ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

СЫСТЫГ-ХЕМ. **(Телефон-биле).** Областың одалга үлетпүрүнүң Тожу районда ыяш ажыл-агыйы чери бо чылын 8 муң кубометр ыяш белеткээр планныг. Кызымак күш-ажылдың, ылаңгыя октябрь мурнунуң калбарган социалистиг чарыжының түңнелинде коллектив чыл онаалдазын ноябрь 1-де 104 хуу күүсеткен. Коллектив чайгы салдаашкын сезонунуң үезинде Кызыл хоорайның тудугларынга 8314 кубометр бедик шынарлыг ыяштарны берген.

Колхозчу күш-ажылдың олча-ажыы

Байлак техникага болгаш ниитиниң демниг күш-ажылынга даянган коллективтиг ажыл-агыйга ак-сеткилдиг, эрес-чүткүлдүг ажылдаан кижи ниитиниң байлаан өстүрбүшаан, бодунуң олча-ажыын көвүдедип, амыдыралын бай-шыдалгыр болдуруп турар.

Ооң чижээн Кызыл районнуң «Совет Тыва» көдээ ажыл-агыйы артелиниң улуг чылгычызы эш О. Шагдырдан көрүп болур. Ол бо чылдың сентябрьга чедир 1080 күш-хүнү ажылдап алгаш, авансыга 5843 килограмм тараа алган. Мурнунда хуу ажылдыг чорааш, Шагдыр бо хире тарааны 9 ай иштинде хамааньчок 4—5 чылдарда-даа ажылдап ап чорбаан. Ам мооң кырынга арткан айларның тараазын, чыл төнчүзүнде үзе санажылганың немелдезин болгаш мал ажылының продуктуларын, акша-мөңгүннү база алыр.

— Колхозка ажылдаарга, олча-ажыкты урар сава тывылбас чүве-дир—деп эш Шагдыр чыък доддур кызылтас уруп каан шоодайлар чанынга тургаш хүлүмзүрүп чугаалаан.

Ол, 6 чыл дургузунда ниитиниң чылгы малын азырап, өстүрүп келген. Бодунуң кызымаккай, эрес шудургу чылгычы өөрү Буян, Минчимаа олар-биле кады эш О. Шагдыр 1953 чылда 100 кулунну чылгыга немей өстүрүп берген, а бо чылын төрээн 145 белерниң кулуннарын бүрүн камгалап алган. Ам оларның кададында чылгының саны 500 ажып турар. Бек-Тей, Чедер ховузу, Оо хемнериниң ажыктары дээш делгем байлак оът-сигенниг одарларны чылгычылар планныы-биле ажыглап турар.

Чылгычы эш Шагдырга ам төрээн колхозу чырык, делгем чаа бажыңны тудуп берген.

Чурукта: эш Шагдырның (солагай талазында) күш-хүнүнге алган кызылтазын савалап ап турары. Кладовщик эш Д. Дамбуу кызылтасты шоодайже уруп берип турар.

Спорттуң кышкы сезонунга үлегерлиг белеткенир

Спорттуң кышкы сезонунуң хевирлери коньки болгаш хаак спорту бистиң чуртта чыл бүрү улам хөй санныг күш-культуржуларны хаара тудуп турар. Тыва областа хаак станцияларының, катоктарның болгаш спорт залдарының, хаак болгаш конькилерниң саны чыл бүрү өзүп, кышкы спорттуң элээн нептерээн хевирлери апарган.

Эрткен 1953—1954 чылдың кышкы сезону күш-культура коллективтеринде хаак спорту элээн массалыг болуп, разрядниктерниң саны өзүп турарын көргүскен. Хаак спортунуң талазы-биле чорудунган хөй санныг маргылдаалар болгаш чер-черге хөй-ниитиниң инструктор кадрларын белеткээни болза, хаакчыларның мергежилин өстүрүп, эки хаакчыларны илереткен. Хаак талазы-биле областың дээре чемпиону бирги разрядник эш Ф. Тау база Соколов акылышкылар, Маңнай-оол, Л. Давыдова, Л. Копылова болгаш «Искра» деп эки-тура спорт ниитилелиниң өске-даа кежигүннерин, В. Фатеев, Л. Мамонтова, Ч. Е. Соколов, В. Куданова, Дмитриева болгаш «Дужут» деп эки-тура спорт ниитилелиниң өске-даа кежигүннерин областың күш-культуржулары билир.

Ынчаарга бисте чүү кандыг-даа болза, оргу черге хаактаашкын элээн эки байдалды көргүзүп турар болза-даа, дагдан дүрген ээп бадарының, трамплинден халыырының талазы-биле спорт хаак секцияларында кончуг багай тургустунган. Областа амга чедир хаак-биле халыырынга дерип кылдынган чаңгыс-даа трамплин тургустунмааның маңаа чугаалаарга-ла четчир.

Областа коньки спорту кошкак хөгжүп турар. Хаак болгаш коньки спортунуң хөгжүлдезинде бар турар четпестерниң кол чылдагааны болза, күш-культура болгаш спорт талазы-биле комитеттерниң, ылаңгыя эки-тура спорт ниитилелдериниң чөвүлелдериниң база хамаарылгалыг организацияларның талазындан чогуур организастыг хемчеглерни чорутпайн турарында, секцияларга болгаш коллективтерге өөредилге-белеткел ажылдарын доктаамал чорударынга таарымчалыг байдалдарны хандырбайн, белеткендирер болгаш башкылаар кадрларның ажылын контрольдавайн турарында болур.

Спорттуң кышкы сезонун ажыдарынга белеткел талазы-биле ажылдың чедиишкиннери күш-культура коллективтериниң чөвүлел кежигүннериниң инициативазындан болгаш кызымаккайындан, олар айыткан пландарны күүседиринге күш-культуржуларның, аныяктарның калбак активин кайы хире хандыдып шыдаанындан ол хамааржыр дээрзин фактылар көргүзүп турар. Күш-культура коллективиниң чөвүлели болза, партия болгаш хөй-ниитиниң организациялары-биле сырый харылзаалыг ажылдап, профэвилел болгаш комсомол организацияларының дузазынга даянып тургаш, бодунуң мурнунда салдынган бо чугула херекти ам күүседип шыдаар.

Таңды районнуң Хову-Аксы суурунда спорттуң кышкы сезонунга белеткел шак мынчаар эгелээн. Хаак талазы-биле ийиги разрядник эш Е. Германовтуң инициативазы-биле комсомолчулар эштер Сидоров, Владимир Бондаренко болгаш өскелер спорт херекселиниң дансызын тургузуп, чагыгны кииргеннер. Аныяктарның хуралын эрттирген соонда секцияларга кирер дээн кижилерни дансылаан. Ам ында хаактың, конькиниң, хол бөмбүүнүң, гимнастиканың, бокстуң секциялары тургустунган. Секция бүрүзүнүң планын чогаадып тургускан. Хаак-биле маңнаар болгаш дагдан бадар черлерниң шилиишкинин чорудкан.

Кызылда спорттуң «Искра» ниитилелиниң эң дээре хаакчылары эштер А. Соколов, Л. Давыдова, Л. Соколов, Маңнай-оол болгаш өскелер хаактаашкынга белеткенип эгелей бергеннер. Мында төп секцияда белеткенирлерниң кол составын тодараткаш, белеткел чорударының хүннерин доктааткан болгаш кышкы спорт херекселдерин белеткээн. Ол ышкаш педучилищеде, № 1 школада, көдээ ажыл-агый техникумунда чамдык күш-культуржулар кышкы спортка база белеткенип бергеннер.

Ынчалза-даа күш-культураның адаккы коллективтериниң шуптузунда белеткел мынчаар эгелевээн. Чижээ, спорттуң «Металлург» ниитилелиниң адаккы коллективтеринде амга чедир белеткел, кичээл чорударынга, спорт херекселдерин тыптынып алыр дугайында сагыш салыышкын чок болуп, секциялар боттарының ажылын соксаткан туруп турарлар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң профэвилелиниң комитеди (даргазы эш Туваржык) спорттуң «Металлург» ниитилелин удуртпайн турар. Ында кышкы спорт талазы-биле шилиндек спортчулар эвээш эвес турда-ла эрткен чылын «Металлург» областың кышкы хаак спартакиадазынга чүгле 12 дугаар чер ээлээн болгай. Ам ол байдалын катаптаарынга чоокшулап турар.

Ам спорттуң кышкы сезону эгелээр төлээде, бүдүрүлге черлериниң, школаларның, өөредилге черлериниң, колхозтарның, МТС-терниң, совхозтарның күш-культура коллективтериниң чөвүлелдери спорттуң бөдүүн дериглерин белеткээр, спорт херекселдерин тыптынар болгаш септээр дугайында доп-дораан сагыш салыр херек. Каток кылырынга таарымчалыг шөлдерни шилип алыр болгаш чамдык боду дошталы бээр черлерни ажыглаарының хемчеглерин алыры чугула. Хаак-биле дагдан дүрген бадар черлерни шилип ап, ооң дажын аштаары, оңгар черлерни хөмери чугула. Хаак, даянгыыш, коньки дээн ышкаш спорт херекселдерин хынап көөр болгаш багайларын септеп-селир, четпезин тыптынып алырының хемчеглерин амдыгааштан чорудар ужурлуг. Ол бүгү херекселдерни шыгжаар черлерни белеткээр болгаш оларның эки кадагалалын хандырар.

Ажылдың бо бүгү участоктарынга бо херекке ынак, идепкейлиг, кызымаккай кижилерни болгаш секцияларның активтерин тургузары чугула. Чайгы үениң дургузунда күш-культуржуларның хүрээлеңи чаа кижилер-биле долдуртунган, коллективтерде дуржулгалыг спортчулар болгаш идепкейлиглер хөй апарган. Ынчангаш күш-культура коллективтери секцияларның ажылынга спорттуң кандыг-бир хевирин эки билир болгаш өөредилге чорударының методун шиңгээткен хөй-ниити инструкторларны киирерин оралдажыр ужурлуг.

Секциялар спорттуң кышкы хевирлериниң талазы-биле бодунуң ажылын идепкейжидип, кышкы спорт эгелегиже чедир бүгү шаг-үени хаакчыларның болгаш конькичилерниң өөредилге-белеткелинге ажыглаар база боттарының хүрээлеңинге массаны, ылаңгыя аныяктарны калбаа-биле хандыдары чугула. Хоорайның азы районнуң кышкы спорт хемчеглериниң календарьлыг пландарын күш-культуржуларга таныштырбышаан, спорттуң коллектив бүрүзү бодунуң планын чогаадып, чугаалажыр болгаш кышкы сезонну ажыдарынга тураскааткан маргылдааларны чорударынга, «Күш-ажылга болгаш оран камгалалынга белен» деп демдектиң нормаларын дужаарынга, хаактыг экскурсиялар, походтар чорударынга үлегерлиг белеткенир ужурлуг.

П. ГОРБУНОВ.

ЧАДААНА СТОЛОВАЯЗЫНЫҢ АЖЫЛЫН СЕГИДЕР

Чадаана столоваязының ажылын экижидер дугайында хамаарышкан организациялар чаңгыс удаа эвес шиитпирни үндүрген. Ынчалза-даа столованың ажылы мурнуку хевээр багай болуп турар.

Столовая доктааткан шактарында ажылдавайн турар. Мооң ужурунда столованың ажылдаар шактарын айыткан чарлалды аспайн турары таварылга эвес. Столоваяга келген улусту үр манадыр болгаш боттарының таныш-көрүжүн барымдалаар чүүлдер официанткаларның талазында бар. Бо ышкаш чорук столованың буфетчиги эш Маргазееваның талазында база бар.

Столованың ажылдакчыларында ажыл шагы үзер, ажылга озалдап кээр чүүлдер хөй. Официанткалар бир-ийи хүн иштинде ажылдавайн турда оларны хемчег алырының улуу, харын столовая эргелекчизи эш Каткова оларны өнемчидип, оларның орнунга боду официанткалап турар. Столованың арыг-шевери багай. Стол, стандайларны таарыштыр салбааны столоваяга хөй кижи чемненип болур арганы бөлдүрбайн турар. Столовая чырыткы-биле хандыртынмаан. Мооң ужурунда столованы кежээ эрте хааптар таварылгалары хөй.

Столованың повары эш Ерашкина бодунуң онаашкан ажылынга харысалга чок. Чемни кылып турарының шынары дыка куду. Столоваяга белен чемнерниң турары кончуг ховар. Мооң харлазы-биле чемненикчилер келирге чемни удур кылыр чоруктар чаңчыл апарган. Официанткалар болгаш столованың өске-даа ажылдакчылары чоңга ээлдек эвес. Буфетчик эш Маргазеева улус чүве садарга ооң акшазының артын чандырып бербейн турар.

Райпо баштаар чериниң даргазы эш Канзычаков столовая ажылын экижидер дугайында райпо баштаар чериниң шиитпирлериниң күүселдезин негевейн, столованың четпестери-биле эптежип турар. Столованы ногаа аймаа-биле хандырар дугайында райпо-даа, столованың дирекциязы-даа чери хемчег албайн турар. Эш Канзычаков бо чугула ажылды организастаарының улуу, харын бодунуң хууда эрге ажыын бодап, тайгаже тооруктап чорүй барган. Эргелекчи эш Каткова столованың септелгезинге болгаш кышка удур белеткелинге сагыш салбайн турар.

А. СТЕПАНОВ.

Улус демократиязының чурттарында культура революциязы

Чөөн Европаның улус-демократтыг чурттары боттарының туруп келгениниң он чылдарының дургузунда чырыдыышкын болгаш культура хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алган, культура революциязының боттаныышкыны деп адап болур эргени ол чедиишкиннер берип турар.

Улус-демократтыг күрүнелер боттарының бүгү хамаатыларынга өөренир эргени тывыскан болгаш ол эргениң боттаныышкынын боттуу-биле хандырган.

Дайын мурнунда Болгарияга, Румынияга, Польшага болгаш Чөөн Европаның өске-даа чурттарынга школа назылыг дыка хөй чүс-чүс муң уруглар школадан дашкаар турганнар. Чүгле польша көдээге миллион ажыг тараачын уруглар чыл санында школага өөренмейн турганнар.

Улус эрге-чагыргазының органнары школа тудугларын калбартып чорудкан.

Шаанда Польшага бир школага 17 көдээ суурлар онаажып турган. Ам дөрт суурнуң бирээзи-ле школалыг. «Чаңгыс-даа уруг школадан дашкаар турбас» деп Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының салган лозунгузу шуут боттанган. Улус демократиязының өске-даа чурттарында школаларның улуг четкизи тургустунуп турар.

Улус-демократтыг ёзу-чурумнуң улуг чаалап алыышкыннары болза долу эвес ортумак болгаш ортумак өөредилгени чер болганда нептереткени болур. Дайын мурнундагы Албанияга чүгле 11 чеди чыл школалары (колдуунда чурттуң хоорайларынга) турган, а ам Албанияның Улус Республиказының хоорайларында болгаш суурларында 305 чеди чыл школалары санатынып турар. Ам Албанияның чеди чыл болгаш ортумак школаларында дайын мурнундагызындан чеди катап хөй уруглар өөренип турарлар. Венгрияда долу эвес ортумак болгаш ортумак школаларда өөреникчилерниң саны үш катап, Румынияда—барык-ла дөрт катап көвүдээн. Буржуазтыг Чехословакияга Словакия культура талазы-биле чыъдып калган можу чораан, аңаа он-он болгаш чүс-чүс муң уруглар мырыңай эге билиг чедип алыр аргазы безин чок чораан. Ам үеде словак ажылчыннарның болгаш тараачыннарның бүгү уруглары школаларда өөренип турарлар. Бо өөредилге чылында Словакияның долу эвес ортумак болгаш ортумак школаларынга дайын мурнундагызындан дөрт катап хөй уруглар өөренип эгелээн.

Польшада, Албанияда болгаш Болгарияда чеди чылдың ыяавыла өөредилгезин тургускан болгаш ол чедиишкинниг боттанып турар, а Венгрияда болгаш Чехословакияда сес чылдың ыяавыла өөредилгезин боттандырып турар. Румын Улус Республиказында долу эвес ортумак ыяавыла өөредилгени чорударынга бүгү үндезин суур тургустунган.

Улус демократиязының чурттарында ниити билиглерниң школаларындан аңгыда тускай эртемниң өөредилге черлери—техникумнар, ажылчын аныяктарның кежээки школалары, күш-ажылчы курлавырларның школалары тургустунган, оларда чүс-чүс муң уруглар өөренип турарлар. Шак ындыг училищелерниң четкизи чылдың-на калбарып турар.

Уругларны төрээн дылдарының кырынга өөредириниң дугайында айтырыг улус демократиязының чурттарында чедиишкинниг шиитпирлеттинген. Буржуаз-помещиктиг ёзу-чурумнуң үезинде Румынияның биче националдары төрээн дылының кырынга школалары чок чораан. Ам чуртта 3.500 хире эге, чеди чыл болгаш ортумак школалар, а ол ышкаш дээди өөредилге черлери бар, ол школаларда башкылаашкынныарны он беш дылдарның кырында чорудуп турар. Буржуаз эрге-чагырганың чылдарында Болгарияга турк биче националдың уругларынга ортумак өөредилге херек кырында чедип алдынмас турган (чүгле 400 турк уруглар өөренип турган); ам үеде Болгарияның Улус Республиказында 1.100 ажыг турк школалар бар, а турк чоннуң ортузунда 50 харга чедир кижилерниң бижик билбес чоруун колдуунда узуткаан. Дыка хөй турк аныяктар Болгарияның дээди өөредилге черлеринде өөренип турарлар.

Школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарның деңнелин бедидеринче угланган хемчеглерни улус эрге-чагыргалары боттандырып турар. Бо өөредилге чылындан эгелээш чехословак школачылар бүгү чуртка чаңгыс аай өөредилге программаларын ёзугаар өөренип турар; ол программаларны ёзугаар школалар чаа өөредилге номнары-биле хандыртынган; ортумак (11 чылдың) школаларның бүгү класстарында политехниктиг өөредилгени чорудуп турар. Аныяктарны кижизидер, совет болгаш эң эки венгр башкыларның дуржулгаларын нептередир, доктаамал өөредилге программаларын, методиктиг литератураларны белеткээр айтырыгларны ажылдап кылыр сорулгалыг эртем-педагогтуг институтту бо чылын тургузарының дугайында шиитпирни Венгр Улус Республиканың Министрлер Чөвүлели үндүрген.

Улус демократиязының чурттарының аныяктарының мурнунда дээди өөредилге черлериниң эжиктери калбаа-биле ажыттынган.

Буржуазтыг Чехословакияга чүгле 9 дээди өөредилге черлери турган, а ам чуртта 45 дээди өөредилге черлери бар, оларда 47 муң ажыг студентилер өөренип турарлар. Техниктиг институттарда заочный өөредилгениң курстарының четкизи дыка калбарып турар, ол чорук хөй-хөй техниктерниң болгаш ажылчыннарның бүдүрүлгеден чардыкпайн тургаш дээди билиг чедип алырынга дузалап турар.

Дайын мурнунда Албанияга дээди өөредилге черлери шуут турбаан. Улус эрге-чагырганың чылдарының дургузунда чуртта ийи чылдың башкы институттарын санаваска безин 6 дээди өөредилге черлери тургустунган. Бо өөредилге чылының эгезинге чедир албани аныяктар чаа белекти алганнар—Тиранада юридиктиг институт ажыттынган.

Польша Улус Республиканың 86 дээди өөредилге черлеринде ам 140 муң ажыг студентилер өөренип турарлар, тодаргайлаарга эрги пан Польшага бодаарга үш ажыг катап хөй. Чаа өөредилге чылында польша аныяктар чамдык чаа дээди школаларны алганнар, оларның аразында Краковта политехниктиг институт, Щецинде көдээ ажыл-агыйның дээди школазы болгаш өскелер-даа бар. Польшаның дээди өөредилге черлериниң өөредилге базазы чылдың-на калбарып турар. Варшаваның политехниктиг институдунда амгы үениң чаа аппаратуралары-биле дериттинген технологтуг павильон ажыттынган. Краковта даг-металлургия академиязының чанында өөредилге сорулгалыг чаа лаборатория туттунган. Ченстоховта инженер школазы болгаш Гданьның политехниктиг институду тускай лабораториялар-биле доттунган.

1938—1939 өөредилге чылында буржуаз-помещиктиг Румынияга 16 дээди өөредилге черлеринге (41 факультеттеринге) 29 муң студентилер өөренип турганнар, 1953 чылдың төнчүзүнде чуртка 50 дээди өөредилге черлери (155 факультеттер) турган, оларга 64 муң ажыг студентилер өөренип турган. Болгар аныяктар 20 дээди өөредилге черлеринде өөренип турарлар, дайын мурнундагы Болгарияга оларның саны чүгле 5 турган; чуртта дээди өөредилге черлериниң өөреникчилериниң саны үш ажыг катап өскен. Венгрияда дээди өөредилге черлериниң студентилериниң саны дайын мурнунуң деңнелинден дөрт ажыг катап көвүдээн.

Улус демократиязының күрүнелери студентилерге материалдыг дузаламчыны харам чокка көргүзүп турар. Оларның хөй нуруузу стипендия ап, дыка хөйү ниити чурттаалга черлерин ажыглап турарлар.

Ортумак школаларның, ылаңгыя дээди өөредилге черлериниң өөреникчилериниң социал байдалы үндезини-биле өскерилген. Дайын мурнунда ортумак болгаш дээди өөредилгеже колдуунда хөреңгилиг аданелерниң уруглары кирер аргалыг турган. Улус эрге-чагыргазы өөредилгеже ажылчыннарның болгаш тараачыннарның уругларын калбаа-биле хаара тударының байдалын тургускан.

Буржуазтыг Венгрияга ортумак школаларның өөреникчилериниң деңгүп-ле 4—5 хуузу ажылчы чоннарның уруглары болуп турган. Ам өөреникчилерниң үштүң ийизи ажылчыннарның болгаш тараачыннарның уруглары болуп турар. Дайын мурнунда Польшага ниити билигниң ортумак школаларынга ажылчыннарның болгаш тараачыннарның уруглары чүгле 13,7 хуу турган, амгы үеде—60 хуу. Польшаның дээди өөредилге черлеринге ажылчыннарның болгаш тараачыннарның уруглары студентилерниң хуузу база ол хире турган. Буржуаз Чехословакияның дээди өөредилге черлеринге ажылчыннарның болгаш тараачыннарның уругларының хуузу дөртен ашпайн турган, ам бежен хуу чедип турар.

Улуг назылыг чоннуң ортузунга бижик билбес болгаш биче билир чорукту узуткаарының талазы-биле улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Албанияны чижекке ап көрээли. Дайын мурнунда ол культура талазы-биле Европаның эң-не хожудангай чурттарының бирээзи чораан: чоннуң 80 ажыг хуузу бижик билбес чораан. Улус-демократтыг ёзу-чурумнуң үезинде чүс-чүс муң албани ажылчы чоннар номчуур, бижиир кылдыр өөренип, чурттуң культура болгаш хөй-ниити амыдыралынче идепкейлии-биле киргеннер. Албанияның хөй-ниити организациялары болгаш улус чырыдыышкыны бо өөредилге чылының дургузунда бижик билбес сөөлгү 45 муң кижи бижик билбес чоруун узуткаан турарын чедип алырының сорулгазын бодунуң мурнунга салган. Болгарияның Улус Республиказынга дайын сөөлүндеги чылдарның дургузунда 700 муң хире кижи бижик билбес болгаш биче билир чоруун узуткаан; амгы үеде Болгарияда 50 хар чедир бижик билбес эр болгаш херээжен кижи барык-ла чок. Буржуаз-помещиктиг Польшага көдээ чоннуң дөрттүң ужу номчуп, бижип билбес турган; ам Польшада бижик билбес чорукту шуут узуткаан.

Улус демократиязының чурттарының чонунуң ортузунга культураның дүрген көдүрлүүшкүнүнге библиотекаларның болгаш номчулга бажыңнарының үзүктел чок өзүп турар четкизи улуг арганы берип турар. Румынияда ам 200 ажыг область, район болгаш хоорай библиотекалары, 6 муң профэвилел болгаш 12 муң ажыг көдээ библиотекалар ажылдап турарлар. Польшада хөй-ниитиниң библиотекаларының четкизи дайын мурнунуң деңнелинден дөрт катап калбарган. Оон аңгыда, бүдүрүлгелерде, албан черлеринде, суурларда он-он муң библиотекалар болгаш библиотека пунктулары 53 миллион ажыг томнарлыг политиктиг, техниктиг болгаш уран-чечен литература номнарлыг болуп турар. Болгар номчукчуларга 10 муң хире күрүне, профэвилел, хөй-ниити библиотекалары болгаш номчулга черлери бараан болуп турар, олар эрткен чылдың дургузунда безин 12 миллион ажыг номнарны берген. 1949 чылдың деңнели-биле алырга, Венгрияда улус библиотекаларының саны 7 ажыг катап өскен.

Улус демократиязының чурттарының ажылчы чоннары бөгүн боттарының политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдезиниң чаа, чырыткылыг болгаш аас-кежиктиг үезинде чурттап турар. Ажылчы чоннар экономиктиг шапкын өзүлдеге үндезилээш боттарының чурттарынга ёзулуг культура революциязын боттандырбышаан, культура хөгжүлдезинге улам-на улуг чедиишкиннерни чедип ап турарлар.

В. ПИЩУЛИН.

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАДА

Аньшаньның металлургтарының чедиишкиннери

ПЕКИН. Аньшаньның металлургия комбинадының коллективи болза, бүдүрүлгениң рационализациязы дээш шимчээшкинниң эгелекчизи болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазы-биле дыка улуг чедиишкиннерни чедип алган. «Женьминьжибао» солуннуң ноябрь 2-де бижээнин ёзугаар алырга, бо чылдың үшкү кварталында комбинаттың ажылчыннары 3 муң ажыг рационализаторжу саналдарны кииргеннер. Бүдүрүлгеге оларның чүгле 260-ын нептередип киирген, олар комбинатка 12 миллиард юаньны камнап берген. Бүдүрүлгеге рационализаторжу саналдарны нептередип кииреринге болгаш ажылдап кылырынга совет тускай эртемниглер комбинаттың ажылчыннарынга улуг дузаны көргүзүп турар.

Комбинаттың кол химия заводунуң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары бүдүрүлгениң рационализациязы дээш шимчээшкинге киришпишаан, рационализаторжу саналдарны нептередип тургаш материалдарның камналгаларындан комбинатка 8 миллиард юаньның пландан ажыр чыылдазын бээр деп хүлээлге алганнар. Заводтуң коллективи бодунуң алган хүлээлгезин шагда-ла ажыр күүсеткен. Бүдүрүлгени рационализастаарының талазы-биле улуг чедиишкиннерни ол ышкаш үүрмек болгаш улуг прокаттың цехтериниң коллективтери чедип алганнар, оларда продукция бүдүрүп үндүрүүшкүнү эрткен чылдың деңнелинден 32 хуу өскен.

(СЭТА).

МТС-терниң өзүлдези

ПЕКИН. Кыдат көдээге көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин калбартырынга болгаш кооперацияны хөгжүдеринге машина-трактор станциялары улуг рольду ойнап турарлар, оларның саны ай санында өзүп турар. 1953 чылда бүгү Кыдатка чүгле 11 МТС-тер турган болза, 1954 чылдың чазынында 56 чаа станцияларны тургускан, бо чылдың сентябрьга чедир оларның саны 130 четкен болгаш 700 ажыг тракторларлыг (он беш аът күжүнге шилчидерге) нииити парк тургустунган.

Машина-трактор станциялары колхозтарның болгаш кооперативтерниң шөлдерин ажылдап кылбышаан, ол ышкаш көдээ ажыл-агыйны чорударының мурнакчы методтарының пропагандазын база чорудуп турар. Хебэй можунуң Нинхэ МТС-зи бо чазын ийи колхозтарның болгаш көдээ ажыл-агыйның беш кооперативтериниң шөлүн ажылдап кылган, урезин шилип алырынга болгаш тарылганың сырый тарыыр методун ажыглаарынга дузалаан, ооң түңнелинде күзүн бир му (бир му 0,06 гектар-биле дең) бүрүзүнден 100—200 цзинь (бир цзинь 0,5 килограмм-биле дең) рис дүжүдүн алган, ол болза, ол районнуң хуу тараачыннарының шөлүнде түжүттен база ол хире хөй болур. Шэньси можуга Моулин МТС-тиң организастыг ажылы кооператив ажыл-агыйларының шөлдеринге бот-боттарынга дузалажырының 14 бригадаларын болгаш ийи кооперативтерни тургузарынга дузалаан.

(СЭТА).

Кыдаттың чонунуң саны

ПЕКИН. Кыдаттың чонунуң чизезиниң түңнелдериниң дугайында Кыдат Улус Республиканың күрүнениң статистика эргелелиниң дыңнадыын «Женьминьжибао» солун ноябрь 1-де парлаан.

1953 чылдың июнь 30-деги чизе ёзугаар алырга, Кыдаттың чонунуң саны 601 миллион 938 муң 35 кижи турган. Оларның иштинден Тайвань-биле кады Кыдаттың девискээринде (1951 чылдагы медээ ёзугаар Тайваньның чону 7 миллион 519298 кижи турган) 590 миллион 194715 кижи чурттап турган. Арткан 11 миллион 743320 кижи даштыкыда чурттап турар кыдаттар болгаш даштыкыда өөренип турар кыдат студентилер болур.

Бүгү чурттуң чонунуң ортузунда (Тайваньны албаска, даштыкыда чурттап турар болгаш өөренип турар студент кыдаттарны санаваска) кыдаттар 547 миллион 283057 кижи ийикпе, азы 93,94 хуу; биче националдар 35 миллион 320360 кижи ийикпе, азы 6,06 хуу.

Кыдаттың хоорай чурттакчылары 13,26 хуу, көдээ чону 86,74 хуу болуп турар.

КУР-нуң можу бүрүзүнүң чонунуң санының дугайында база чурттуң улуг хоорайларының чурттакчыларының санының дугайында медээлерни база парлаан. Кыдаттың найысылалы Пекинде 2 миллион 768149 кижи, Тяньцзиньде 2 миллилон 693831 кижи, Шанхайда 6 миллион 204417 кижи чурттап турар.

(СЭТА).

Совет номнарже Болгарияда сонуургал

СОФИЯ. Ноябрь 1-де Болгарияга совет номнуң хүннери эгелээн. Ол ноябрьның 20-ге чедир үргүлчүлээр. Чурттуң хоорайларында болгаш суурларында совет уран-чечен, эртем болгаш уруглар литератураларының делгелгелери ажыттынгылаан. Библиотекаларда болгаш номчулга черлеринде совет литератураларның делгелгелерин организастаан. Софияның төп кудумчуларында болгаш шөлдеринде совет номнар садар тускай киоскаларны тургускан.

Совет ном болгар ажылчы чоннарның амыдыралынче ханызы-биле кирген. Библиотека болгаш номчулга чери бүрүзүнде билиглерниң янзы-бүрү адырларының аайы-биле совет литератураларлыг улуг салбырлар бар. Совет Эвилелинден ап турар номнарның саны чылдың-на көвүдеп турар. 1949 чылда 1650780 экземпляр номнарны алган, а 1953 чылда 1808087 экземплярны алган.

(СЭТА).

Румынияның көдээ ажыл-агыйынга кадрлар белеткели

БУХАРЕСТ, октябрь 29. Эрги Румынияга 30 көдээ суур бүрүзүнге бир агроном онаажып турган. Улус эрге-чагыргазының чылдарының дургузунда көдээ ажыл-агыйга кадрлар белеткелиниң талазы-биле улуг ажыл кылдынган. Чурттуң дээди өөредилге черлери 1948 чылдан эгелээш 87 муң агрономнарны болгаш мал эмчилерин белеткеп үндүрген, ынчангаш амгы үеде Румынияда 3—5 суур бүрүзүнде агроном, мал ажылдакчызы болгаш мал эмчизи ажылдап турар.

Бир эвес 1944 чылда техникумнарны 60 кижи дооскан болза, эрткен чылын көдээ ажыл-агый техникумнарын 4700 ажыг кижи доозуп үнген.

(СЭТА).

Венгрияның бүдүрүлгелеринде чарыш

БУДАПЕШТ. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга болгаш чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышка Венгрияның ажылчы чоннарының бүдүрүлгечи улуг тиилелгелериниң дугайында медээлер чурттуң бүгү-ле черлеринден кээп турар. Татабаньның болгаш Оросланьның шахтёрлары байырлал мурнунуң күш-ажылчы ээлчээнче ноябрь 1-де киргеннер. Ноябрь 7-ге алдар кылдыр чуртка пландан ажыр 400 тонна нефтини болгаш 342 тонна газолинни бээр деп хүлээлге алган Базакерестештиң нефтичилери боттарының хүлээлгезин алдарлыы-биле күүсеткеннер.

Ам болур байырлалга алдар кылдыр пес-таавычылар, металлистер, аъш-чем кылыкчылары, судно тудукчулары чаржып турарлар. Улуг Октябрьның 37 чыл оюнга пландан ажыр продукцияны бүдүрүп үндүрүп ужуражыр дээш үлетпүрнүң янзы-бүрү адырларының дыка хөй бүдүрүлгелеринде цехтерниң болгаш бригадаларның коллективтери күш-ажылчы ээлчегже киргеннер. (СЭТА).

ГДР-ниң болгаш Венгрияның аразында экономиктиг кады ажылдажылганың хөгжүлдези

БЕРЛИН, октябрь 29. АДН агентилелиниң дамчытканы ёзугаар алырга, октябрьның 18-тен 23-ке чедир ГДР-ниң болгаш Венгрияның аразынга чиик үлетпүрнүң талазы-биле экономиктиг кады ажылдажылганың дугайында Берлинге чугаалажылышкыннар болуп эрткен.

Октябрь 23-те протоколга ат салдынган. Дугуржулганың сорулгазы — ийи чурттарның чиик үлетпүрнүң хөгжүлдезинге идигни бээри болгаш оларның аразынга найыралды улам ыңай быжыглаары болуп турар.

(СЭТА).

Герман-совет найыралдың айының ажыттынганы

БЕРЛИН. Герман-совет найыралдың айының байырлыг ажыдыышкыны ноябрь 1-де Берлинге болган. Ол айның ажыдыышкынынга Герман Демократтыг Республиканың президентизи В. Пик, чазак кежигүннери болгаш хөй-ниитиниң төлээлекчилери олурушканнар. Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының даргазы И. Дикман илеткел кылган.

(СЭТА).

Англи докерлерниң демисели

ЛОНДОН, октябрь 30. Лондоннуң докерлери болгаш оларның-биле эп-сеткил каттыштырган эң улуг чеди англи порттарының — Ливерпульдуң, Манчестерниң, Гулльдуң, Беркенхедтиң, Саутгемптоннуң, Тилберьниң болгаш Гарстоннуң ажыл соксаткан докерлери октябрь 30-де ай үргүлчүлээн ажыл-соксадыышкынын доозар болгаш ноябрь 1-де ажылга үнер деп шиитпирлээн. Ол шиитпир болза, ажыл шагындан дашкаар албадалдыг ажылдарны күш чок болдурар дугайында докерлерниң кол негелдези хандыртынган соонда хүлээп алдынган.

Ажыл шагындан дашкаар ажылдан ойталаан дээш ажыл соксадыышкынының киржикчилерин истеп-сүрер чорукка таварыштыра бээр болза, ажыл соксадыышкынны дагын эгелээр аппаарын ажыл соксатканнарның удуртукчулары медеглээн.

Беш ажылчыннарны ажылдан үндүргенинге удурланыышкынның демдээ кылдыр барык ийи ай мурнунда эгелээн Лондон портунуң судно септээр сес муң ажылчыннарының ажыл соксадыышкыны үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Боттарының эргелери дээш Англияның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының демисели

ЛОНДОН. Англияның бүгү-ле черлериниң 700 ажыг көдээ ажыл-агый ажылчыннары ажыл төлевирин бедидериниң дугайында боттарының негелделерин деткип Лондонга октябрь 28-те чыскаал кылганнар.

Көдээ ажыл-агый ажылчыннарының профэвилелиниң секретары Коллисоннуң митингиге чүве чугаалаан. Гайд-парктың Вест-Эндизин таварты чыскаалганнарның бир бөлүү эрткен. Чыскаалганнарның 250 хире кижилиг өске бөлүү Кулуара парламентизинче чоруткан болгаш боттарының негелдезин парламент кежигүннеринге кииргеннер.

(СЭТА).

Францияның хөй-ниитизи Вьетнамның Демократтыг Республиказы-биле экономиктиг болгаш культурлуг харылзааны тургузар дээш демисежип турар

ПАРИЖ. Франция биле Вьетнамның Демократтыг Республиказының аразынга экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны тургузары дээш демиселдиң демдээниң адаа-биле эрткен хөй кижилиг хурал октябрь 29-та Парижтиң Мютюалите залынга болуп эрткен. Ук хуралга Парижтиң хөй-ниитизиниң хөй санныг төлээлекчилери, оларның аразында сураглыг француз чогаалчы Жан-Поль Сартр, депутат-коммунист Артур Джиовони, «Франс-обсерватер» сеткүүлдүң редакция комитединиң кежигүнү Клод Бурда, «Эспри» сеткүүлдүң кол редактору Жан-Мари Доменак болгаш өскелер-даа олурушканнар.

(СЭТА).

Америк фермерлерниң байдалының баксырап турары

НЬЮ-ЙОРК. АКШ-тың чер ажылының министерствозунуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, бо чылын америк фермерлерниң кончаазы эрткен чылдыындан 6 хуу куду болган. Ол кызырлыышкын болза, көдээ ажыл-агый продуктуларының өртектериниң кудулааны-биле, а ол ышкаш фермерлерниң боттарының ажыл-агыйларын чорударынга чугула чарыгдалдарның улгатканы-биле болган. «Джорнэл оф коммерс» солуннуң бижип турары-биле алырга, бо чылын фермерлерниң ажык-кончаалары база катап кызырлыр.

(СЭТА).

АКШ-ка соңгулдалар мурнунда болган демисел

НЬЮ-ЙОРК, октябрь 31. АКШ-та соңгулда мурнунуң кампаниязының сөөлгү хүннери амгы соңгулдаларга аштырыышкындан айыылзынып турар республиканчы партияның баштыңнары биле 1952 чылда конгресске соңгулдаларга чидиргени хөй нурууну бодунуң партиязынга эгидип алырын оралдажып турар демократтыг партияның удуртукчуларының аразында онза кадыг-дошкун сегиржип алыышкыннар-биле тодаргайлатынып турар. Сенатта 37 олуттар, төлээлекчилер палатазында 432 олуттар, 33 штаттарда губернатор албан-дужаалдар болгаш ол штаттарның хоойлужудулга хуралдарынга кежигүннер олуттары дээш демисел чоруп турар. Төлээлекчилер палатазында 3 олуттар болгаш сенатта бир олут Мэн штатка сентябрьда болган соңгулдаларның түңнелинде шагда-ла долдунган.

Баштай республиканчы болгаш демократтыг партияларның съездилери болгаш тускай соңгулда программаларын кодуруп үндүрер президент соңгулдаларындан ылгалдыг амгы соңгулдаларга ийи партияларның программалыг айтырыгларының дугайын партияларның баштыңнарының болгаш кайы-бир албан-дужаалдарга тус-тус кандидаттарның чугааларындан алгаш көрүп болур. Ол партиялар боттарының аразында адааннажып, янзы-бүрү маргылдаалыг чүүлдерни кылып, бот-бодун буруудадып турар.

Ындыг янзылыг удур-дедир буруудадылгалар болза, миллион-миллион америк соңгукчуларны сүртедип турар иштики болгаш даштыкы политиканың чугула айтырыгларын шыңгыы чугаалажып көөрүн солуур сорулгалыг болуп турар.

А ындыг айтырыглар эвээш эвес. «Юнайтед Стейтс Ньюс Энд Уорлд Рипорт» журналдың херечилеп турарын ёзугаар алырга, ам соңгукчуларның кол сагыш салыышкыннарының бирээзи болза, ажыл чокталыышкыны болгаш фермерлерниң орулгаларының кызырлыышкыны болуп турар. Ынчаарга чуртта ажыл чоктарның саны кызырлып турар деп бүзүредирин оралдажып турар статистиктерниң кажар тускай медээлеринге чөрүштүр күш-ажылдың америк федерациязының сан-медээлерин ёзугаар алырга, сентябрьда АКШ-ка беш миллиондан эвээш эвес ажыл чоктар санатынып турган. Ол-ла журналдың октябрь 1-де сагындырганы-биле алырга, амгы үеде АКШ-та 1952 чылдың соңгулдаларының үезинде турганынга көөрде, 1,8 миллион хөй кижи ажыл дилеп чоруп турар. Чыл дургузунда үлетпүр бүдүрүлгезиниң деңнели 9 хуу кудулап баткан. Октябрь 29-та АКШ-тың чер ажылының министерствозу фермерлерниң орулгаларын (үндүрүглер төлээниниң соонда) көргүзүп турар тускай сан-медээлерни чарлаан, ында фермерлерниң орулгалары 1947 чылдыынга деңнээрге 4,3 миллиард долларга кызырылган деп айтып турар. Тускай эртемниглерниң санал-оналын ёзугаар алырга, келир чылын фермерлерниң орулгалары ам-даа 5 хуу кызырлыр деп «Джорнэл Оф Коммерс» солун дыңнаткан.

Даштыкы политиканың айтырыгларының талазы-биле ийи партияларның аразында боттуг чөрүлдээлер чок-даа болза, ол чогум утказы-биле алырга, соңгулда мурнунуң маргылдаазының чүүлү болбайн турар, «Юнайтед Стейтс Ньюс Энд Уорлд Рипорт» журналдың херечилеп турарын ёзугаар алырга, соңгукчулар «чаа дайынның айыылынга дүвүреп» турар. Журналдың сөстерин ёзугаар алырга, соңгулдаларга ол айыылзыныышкыннар «эрге-чагыргада турар партияга удурланы бээр».

Улуг монополияларның төлээлекчилери оларга ажыктыг кандидаттарны соңгуурун хандырарын оралдашкаш, америк соңгулдаларга улуг түңнерни соңгулда фондуларынга киирип турун бээрлер.

«Дейли Миррор» солун республиканчы партияның соңгулда фондузунга улуг түңнерни киирген Техастың бөлүк миллионерлериниң фамилияларын октябрь 30-те чарлаан. Нью-Йорк штаттың губернатору албан-дужаалга кандидаттар республиканчы Ивстиң болгаш демократтыг партияның төлээлекчизи Гарриманның соңгулда мурнунда чугааларын радио болгаш телевидение-биле чүгле чаңгыс удаа дамчыдарынга миллион чедир доллар чарыгдатынган деп «Нью-Йорк Таймс» солун дамчыткан. Республиканчы партияның соңгулда фондуларынга хөй түңнүг дадывырларны АКШ-тың улуг дээн саң-хөө олигархияларының төлээлекчилери—Рокфеллер, Меллоннар, Дюпоннар, Фордтар киирген. Мындыг янзылыг чижектерни дыка хөйнү көргүзүп болур.

Сөөлгү чылдарның дургузунда АКШ-та нептерээн маккартисчи реаксылыг террорнуң чалгыы хөй-хөй штаттарга, конгресске боттарының кандидаттарын чурттуң депшилгелиг күштери киирер арганы узуткаан. Ынчаарга америк ажылчын партияның (АКШ-тың депшилгелиг партиязында кирип турар) штаттың губернатору болгаш оралакчы губернатору албан-дужаалга, а ол ышкаш конгресске 9 олуттарга кандидаттары соңгулдаларда бадылатырар. Калифорния штаттың депшилгелиг хамаарышпас партиязының (база-ла АКШ-тың депшилгелиг партиязында кирип турар) төлээлекчилерин кандидаттарның данзызында база киирген.

АКШ-ка бадылаашкыннар ноябрь 2-де эртенгиниң 7 шактан эгелээш кежээкиниң 7 шакта доостур.

(СЭТА).

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң байырлалын холбаштыр Кызылдың ажылчы чоннарының чыскаалын эрттирериниң планы

№ 1 колонна—бүгү школаларның 5, 6, 7, 8, 9, 10 класстарының школачылары, башкылары, ажылчыннары. Интернационал кудумчузунда областың кадык камгалал килдизиниң бажыңының чанынга чыглыр. Харыылаар кижи эш **Пуговкин.**

№ 2 колонна—башкы институдунуң, педучилищениң, көдээ ажыл-агый техникумунуң студентилери, эртем-шинчилел институдунуң ажылдакчылары Совет Тываның 5 чыл ою аттыг стадионнуң чанынга чыглыр. Харыылаар кижи эш **Херуменко.**

№ 3 колонна — Төп автобазаның, септелге заводунуң коллективтери. Төп автобазаның бажыңының чанынга чыглыр. Маршрут: Кочетов, Мугур кудумчулаар. Харыылаар кижи эш **Зайцев.**

№ 4 колонна—Алгы заводунуң, областың чурт үлетпүрүнүң, аъш-чем комбинадының, мебель фабриказының, областың харылзаа, хоорайның харылзаа, «Тувзолото» трестиң, сельхозснабтың, облпрофсоветтиң коллективтери. Областың харылзаа эргелелиниң бажыңының чанынга чыглыр. Чыскаалче үнер чери Кочетов кудумчулааш Мугур кудумчузун кежир чоруур. Харыылаар кижи эш **Петров.**

№ 5 колонна—Кызыл АТК-ның, машина-орук станциязының, дааранылга комбинадының, көдээ ажыл-агый эргелелиниң (ооң килдистери), сүт ажыл-агый чериниң, уполминзагтың, заготзерноонуң, механизация училищезиниң, колхозтар кадрларының школазының, нефтеснабтың, метеостанцияның коллективтери. АТК-ның бажыңының чанынга чыглыр. Колонна Гастелло аттыг культура болгаш дыштанылга паркының шөлүнден чыскаалга кирер. Харыылаар кижи эш **Набатов.**

№ 6 колонна—редакцияларның, типографияның, культура эргелелиниң, областың ном үндүрер парлалга чериниң, радио информация килдизиниң, облпроектиниң, национал театрның, Культура бажыңының, политиктиг болгаш эртем билиглери нептередириниң талазы-биле ниитилелдиң, «Тыва тудуг» трестизиниң коллективтери. Типография бажыңының чанынга чыглыр. Харыылаар кижи эш **Харламов.**

№ 7 колонна—СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң, ВЛКСМ обкомунуң, совпартшколаның, хооркүүскомнуң, СЭКП хооркомунуң, ВЛКСМ хооркомунуң коллективтери. Хоорай Совединиң бажыңының чанынга чыглыр. Колонна Щетинкин, Интернационал кудумчулары-биле чыскаалче кирер. Харыылаар кижи эш **Балакин.**

№ 8 колонна—Эмнелгениң, областың кадык-камгалал килдизиниң, фельдшер-акушерка школазының, курбанкының, облфонуң, областың ажаалга кассазының, облононуң, прокуратураның болгаш юстицияның, аптеканың коллективтери. Облононуң чанынга чыглыр. Шимчээшкини: Щетинкин, Интернационал кудумчулары-биле. Харыылаар кижи эш **Курченко.**

№ 9 колонна —Хооркомхозтуң, электростанцияның, облкомхозтуң, росснабсбыттың, заготживсырьёнуң коллективтери. Хооркомхозтуң бажыңының чанынга чыглыр. Шимчээшкини: Кызыл партизан, Октябрь кудумчулары-биле чорааш, Щетинкин кудумчузундан ээр. Харыылаар кижи эш **Галяс.**

№ 10 колонна —Облпотребсоюзтуң, ооң транспорт конторазының, хоорпонуң, книготоргтуң, садыг-кооператив школазының, областың садыг килдизиниң, главлегсбыттың, садыг баазазының коллективтери. Облпотребсоюзтуң бажыңының чанынга чыглыр. Чыскаалче кирер чери Щетинкин кудумчулааш Интернационалды кежир. Харыылаар кижи эш **Гусаров.**

№ 11 колонна — Досаафтың, аэропорттуң, совхозтар трестизиниң, союзсельхозтранстың транспорт конторазының, авторотаның коллективтери. Досааф чанынга чыглыр. Маршрут—Интернационал кудумчузу-биле чорааш, Мугурга чедир Кочетов кудумчузунче ээр. Харыылаар кижи эш **Шушуев.**

№ 12 колонна —Кызылдың көдээ районунуң бүгү албан черлериниң коллективтери. Райкүүскомнуң бажыңының чанынга чыглыр. Маршрут: Комсомольская, Кочетов, Мугур. Харыылаар кижи эш **Селин.**

Бүгү колонналар томуйлаан черлеринче эртенгиниң 9 шак 30 минутада келир. Чыскаал үезинде чыынды колонналарның чыскаалын болгаш колонналарның шимчээшкининиң чурумун харыылаар кижиге эш **Хомайкону** томуйлаан (хоорайның шериг комиссарияды).

Чыскаал үезинде чурум тудар харысалганы областың шагдаа эргелелиниң начальниги эш **Артаска** дааскан.

Чыскаал эртенгиниң 10 шакта эгелээр.

Чыскаал үезинде колонналарның шимчээшкининиң чуруму: бүгү школаларның школачылары, өөредилге черлериниң студентилери, октябрь мурнунуң чарыжының мурнакчылары, ооң соонда арткан колонналар оларның чыскаалының чурумун ёзугаар.

Хоорай комиссиязы.

Хол бөмбүүнүң талазы-биле облпроф советтиң кубогу дээш маргылдаа

Ноябрь 3-те Кызыл хоорайның күш культура болгаш спорт бажыңының залынга областың профэвилелдер чөвүлелиниң кубогу дээш маргылдаа хол бөмбүкчүлериниң аразынга эгелээн.

Кежээкиниң 7 шакта оолдарның болгаш херээженнерниң 6 командалары чыскаалдыпкан турган. Маргылдааның судьязы А. Соколов маргылдааның кол судьязы Шароборовка рапортту берген. Эш Шароборов спортсменнерге байыр чедиргеш, оларның маргылдаага улуг чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Баштай спорттуң «Искра» эки-тура ниитилелиниң уруглар командазы биле «Металлургтуң» уруглар командазы ужурашкан. Ол ужуражыышкын искрачыларның тиилелгези-биле 2:1 санныг болуп доозулган. Ооң соонда ол-ла спортчу ниитилелдерниң оолдар командалары ужурашканнар. Оюн спортчу чидиг демиселге эрткен. Баштайгы ужуражыышкында искрачылар уткан, ооң соонда металлургтар утканнар. Үшкү ужуражыышкын улам-на чидиг, техника талазы-биле бедик деңнелге эрткен. Аңаа искрачылар металлургтарны 15:13 санга утуп, тиилелгени алганнар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга алдар кылдыр облпрофсоветтиң чорутканы хол бөмбүүнүң талазы-биле маргылдааның шүүлде ужуражыышкыны ноябрь 7-де болур. Аңаа «Искра» болгаш «Дужүт» ниитилелдериниң оолдар болгаш уруглар командалары ужуражырлар.

Харысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

1955 чылда
„ШЫН“ СОЛУННУҢ
чагыдылгазын хүлээп алыры үргүлчүлеп турар.

Чагыдылганы „Союзпечатьтың“ Кызыл хоорайда болгаш районнарда салбырлары, харылзааның салбырлары болгаш агентилери, почтальоннар, а ол ышкаш бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде, колхозтарда, совхозтарда болгаш МТС-терде база өөредилге черлеринде чагыдылга талазы-биле хөй-нииити төлээлекчилери хүлээп ап турар.

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

12 айда—52 рубль 20 копеек.
6 айда—26 рубль 10 копеек.
3 айда—13 рубль 05 копеек.
Неделяда 5 үнер

Моон-биле кады областың:

„Тувинская правда“, „Тываның аныяктары—Молодёжь Тувы“, „Сылдысчыгаш“
солуннарының болгаш „Агитаторнуң блокнодунуң“

ЧАГЫДЫЛГАЛАРЫН БАЗА ХҮЛЭЭП АП ТУРАР.
КИЖИ БҮРҮЗҮ ЧАГЫДЫЛГАЛЫГ ТУРАРЫНЧЕ!
СОЛУННАРНЫ ЧОГУУР ӨЙҮНДЕ ЧАГЫДАРЫНЧЕ ДАЛАЖЫҢАР!

Союзпечать.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харысалгалыг редакторнуң 3—62, харысалгалыг редакторнуң оралакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда болгаш агитация, культура болгаш амыдырал килдистериниң, бухгалтерияның—3—65, секретарьның, үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң 4—98, иштики информация, чагаа килдистериниң — 3 — 88.

ТС—02090

Культура эргелелиниң типографиязы